

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց
Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Մտեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

725

ՔԵՆՆՄԱՏԵՆԱՆԵԱՐ ՔԻԻ 12

No. 12
A MAN'S FAITH

ՄԱՐԴՈՒ ՄԸ ՀԱԻԱՏՔԸ

ԳՐԵՑ

ՏՐ. ՈՒԻԼՃՐԷՑ Թ. ԿՐԷՆՃԵԼ

Կ. ՊՈԼԻՍ

ՏՊԱԳՐՈՒՅԻՒՆ Յ. ՄԱՏՔԷՈՍԵԱՆ

1922

201

4-83

ՎԵՐԱՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ ՔԻԻ 12

201
4-83

No. 12
A MAN'S FAITH

ՄԱՐԴՈՒ ՄԸ ՀԱԻԱՏՔԸ

ԳՐԵՑ

ՏՐ. ՈՒԻԼՏՐԷՏ Թ. ԿՐԷՆՃԷԼ

Հրատարակուիլն Ամերիկեան Պրես Հնկերուքեան

Կ. ՊՈԼԻՍ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Յ. ՄԱՏՔԷՈՍԵԱՆ

1922

010

ՎԵՐԱՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱՇԱՐԻ ԱՌԹԻԻ

Վարիին շինող Ձեռքը, որ Նախախնամութեան ամենագոր Ձեռնն իսկ է, անսկզբ-նական դարերէ ի վեր գործած է եւ պիտի գործէ յաւիտեան: Հակառակ աշխարհս ու ազգերը յեղաշրջող, վերիվայրող փոփոխութիւններու՝ նոյն այս շինող Ձեռքը, երբեմն երեւութապէս դանդաղ, երբեմն անհասկնալիօրէն բարդ, բայց սեւականապէս կ'իրագործէ Անհուն Միտքին Մեծ Ծրագիրը:

Վերջացող համաշխարհային անաւոր պատերազմը, որմէ անցաւ աշխարհս՝ իբրեւ կրակէ, իր սանձակեցուցիչ ու անբացատրելի յեղաշրջումներուն մեջն իսկ, կը հաւասանէր քե, մասն էր այն Մեծ Ծրագիրին: Այս մեծ աղէտին պատճառաւ աշխարհիս մեջ յառաջ եկան մեծ աւերներ, զորոնք վերաշինելու համար գերագոյն ճիգեր բախելու շրջան մըն է որ կը բացուի մեր առջեւ: Մեծ է ճիւրպական ու ճշտական կորուստն ու աւերը. բայց մարդիկ սկսած են անմիջապէս խորհիլ անոնց վե-

39213-67

52520-4.4.

րաւիճութեան ու դարմանումին համար : Բայց մեծագոյն կորուսք, գոր աշխարհ ըրաւ այս մեծ աղէտին առքիւ, ոչ նիւրապանն էր, ոչ ալ սնեւականը : Բարոյական ու հոգեւոր աշխարհի կորուսներն ու աւերները շխտօրէն անչափելի ու մեծապէս աւաղելի են : Շատ հոգիներ մահացան, շատ նկարագիրներ փայտանցան, շատ բարոյականներ խաբարեցան, շատ հաւատներ խախտեցան ու Բարիին շինող Ձեռքին սփանչելի շատ մը ձեռակերտներ փնայան առ յաւեռ :

Բայց հիմա ժա՛մ է գործելու ամեն անոնց, որոնք Յաւիտեական Միակ Բարիին, ամենաբարին Աստուծոյ, բարձրացնող զօրութեամբ գօտեպնդուած՝ պիտի սկսին վերաշինութեան սուրբ գործին՝ հոգիներու աշխարհին մէջ : Վերջին դժբախտ փորձառութեամբ ա՛յլ աւելի գիտակցեցանք թէ շատ դիւրին է քանդելը, նոյն ասեմ արդէն գիտեցինք թէ շատ ու շատ դժուար էր շինելն ու մանաւանդ վերաշինելը : Բայց այդ պատճառ մը չէ որ չվերսկսինք շինութեան նուիրական գործին, որուն կամաւոր ու համոզուած գործիչները ըլլալ բարձր առանձնաւոր հումն է իւրաքանչիւր Քրիստոնեայի :

Հետեւաբար, մենք եւս, հոգեւին գիտակից այդ սուրբ գործին կենսական կարեւորութեան ու անյեւանդելի պահանջին՝ բարոյական եւ հոգեւոր վերաշինութեան սասարած ըլլալու միակ բաղձանքով կը հրահարակենք ներկայ *Վերաշինութեան Մասեւնաչարը*, որ՝ կը յուսանք թէ՛ Աստուծոյ Սբ. Հոգիին շնորհով անկործանելի վերաշինութիւն յառաջ պիտի բերէ ընթերցողներու հոգիներուն մէջ :

ՄԱՐԴՈՒ ՄԸ ՀԱՒԱՏՔԸ

Ա.

ԻՆՉՊԵՍ ՊԵՏՔ Է ՀՍԻԱՏԱԼ

ՅԻՍՈՒՍ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

Ինչ որ շատ շատեր կ'ուզեն՝ ծանօթութիւն է : Ստեփանն եւ հաւատքի վրայ կը խօսիմ , թէպէտ , եթէ չեմ սխալիր , թիւերու գիտութեանն զօրութիւն բան կայ որ իրապէս հաւատք չէ : Կ'ուտենք , կը քննանք , կ'աշխատինք հաւատքով ու ամէն բան կ'ընենք հաւատքով : Հաւատքի վրայ ամէնէն յատակ գաղափարս կ'ստանամ առ Երբայեցիս Թուղթէն : Հաւատքն է բան մը , որով մարդս «յուսացուած բաներուն հաստատութիւն» կու տայ : Հաւատքն է այնպիսի վստահութիւն մը որով ան իր ամբողջ զբաւմը կը յատկացնէ նպատակի մը : Սոսկ իմացական հաւանութիւն չէ , այլ շարժիչ այն մասնաւոր ոյժը , որ կը մղէ մարդս իր անձն ու բոլոր ունեցածը տալ՝ Քրիստոսի հետեւելու համար :

Առաջին խորհուրդը որ մարդուս միտքը կու գայ՝ սա է թէ թանձրացեալ տրամարութիւն , նախապաշարում կամ դիւրահաւատութիւն է զուտ ենթադրութեան մը համեմատ ապրիլ ու գործել այս-

քան անպայմանորէն : Այս մտածումը շատեր ետ կը պահէ հաւատքի քայլն առնելէ : Սակայն և այնպէս աշխարհ կ'ընթանայ տուէրներու հաւատքով և ամէն ճիւղի մէջ յաջողութիւն կը շահուի այն համեմատութեամբ, որով մարդիկ կը գործեն, կամ մանաւանդ կը փութան գործել, հաւատքով : Հետեւաբար հաւատքի այս արգելքը սուտ արգելք է : Ես Պօղոս առաքեալի հետ կը հաւատամ թէ մեր հաւատքը կատարելագոյն բանաւոր է : Նիւթական բաներու, իմացական բաներու և հոգեւոր բաներու մէջ հաւատքը միշտ այն զօրութիւնն է, որ մարդիկը վեր կը բռնէ և կեանքի ուղիքանոսին վրայ կը ծփացնէ : Այս է պատճառը որ երիտասարդներ են աշխարհի առեւտրական ամենամեծ ձեռնարկներէն այսքան մեծ մասին յաջող պետերը : Անոնք աւելի կը խիզախեն, աւելի վասնզ յանձն կ'առնեն հաւատքով քան ծերերը, որոնք կ'ամ «կը կարծեն թէ գիտեն», կ'ամ «կ'ուզեն առաջ աւելի բան գիտնալ», և ահա կը փախչի պատենութիւնը :

ԱՅՆ ՈՐՈՒ ԿՐԱՊԱՒԻՆԵՆ ԳԻՏՈՒՆՆԵՐԸ
ՈՒ ՊԵՏԱԿԱՆ ՄԱՐԴԻԿ

Հաւատքով եղան գիտութեան մարդիկ Նեառոններ, Ֆարաաէյներ, Տարվիններ, Յուլիաններ, Մարքոններ : Այսպիսի մարդիկ հաւատք ունին հայեցողութիւններու վրայ և կը հաստատեն զանոնք գիւտերով ու փորձարկութիւններով : Ըստ Պօղոսի, Աբրահամ և Աբրահամու նմաններ այդ կերպով շատ բաներ ըրին ընելու արժանի : Անշուշտ Ուաշինկթըն և Լինքոլն, Կորտըն և Լիվինկսթըն, Լութեր և Կարիպալտի, և նման գործիչներ հաւատքի

մարդիկ էին առաւելագոյն : Յիսուս անձամբ մանաւանդ զերագոյն օրինակն էր հաւատքի մարդու : Խաչելութեան իսկ պահուն կը հաւատար ան, երբ, որչափ կարելի էր մարդկօրէն դատել, բացարձակագոյն անարդարանալի էր անոր հաւատքն իր յաջողութեան վրայ : Ընկերային ամէնօրեայ կեանքի մէջ նոյն բանը ճշմարիտ է : Ընկերային կեանքի մէջ իսկպէս սիրուողներն անոնք են որ ուրիշներու վրայ հաւատք ունին, և նոյն իսկ աննպաստ պարագաներու հակառակ : Եթէ ուրիշներու սէրը և ոչ թէ անոնց կեղծ գովեստն է ընկերային կեանքի նպասակը, այն ժամանակ դարձեալ հաւատքն է յաջողութեան գլխաւոր գործօնն ու սատարը :

Իրարմեալ, ինչ որ իրականագոյն կը յաջողի՝ չկրնար ամբողջովին յիմարական ըլլալ : Ինչ որ բաներ ընել կու տայ մարդոց՝ արհամարհուելու չէ բնաւ, երբ չենք կրնար ամբողջովին հասկնալ զայն : Նմանագոյն կեանքի ուրիշ ասպարէզներու մէջ չենք կարող, նոյն իսկ եթէ ուզենք, ուրանալ մեր չհասկցածը : Քլիվլընտի չափահաս ոճրագործներուն վերաբերեալ տնօրինութիւններու տեղեկագիրները և Տէնվըրի (Ամերիկա) Պատանեկան Ատեանի արարքները կարգացի ես : Ամէն սեղմումէ և զսպումէ զերծ պահելով և իրենց վրայ վստահութիւն դնելով յոռեգոյն ոճրագործներն ու անզգամները բարեկարգելու գաղափարը շատ վտանգաւոր դիւրահատ առութիւն ու պարզմտութիւն կ'երեւէր : Սակայն հաւատքն իրրե պատժական իրական դարման, որ բուն նպատակն է ամէն պատժի, առաւել քան զառաւել ամենագործնական սատար հանդիսացաւ :

ԱՆՈՐ ԱՅԼԱԿԵՐՊԻՉ ԱԶԴԵՅՈՒԹԻՒՆԸ

Կարելի էր աւելցնել այս օրինակները: Բայց ես պիտի շատանամ ըսելով թէ ըստ իս պարզ հաւատքն ի Քրիստոս իբրև Որդին Աստուծոյ՝ ծնողն էր գործի, և միշտ ուղիղ ուղղութեամբ: Այս հաւատքին արդիւնքները նսեմացած են իր պարզութեան խանգարումով կամ խառնակումով: Սակայն տարիներու վորձառութիւնը մտքիս մէջ հետզհետէ աւելի կ'ամրացնէ սա համոզումը թէ ոչինչ այս հաւատքին չափ կը յաջողի այլակերպել անհատը: Ոչինչ այս հաւատքին չափ գործնական ու զօրեղ կարողութիւն ունի չար մարդիկ բարի և բարի մարդիկ աւելի օգտակար ընելու համար: «Ես որ կ'ապրիմ, Աստուծոյ Որդւոյն հաւատքովը կ'ապրիմ,» կ'ըսէ Պօղոս: Եւ կը հաւատամ թէ Պօղոս իր դարուն մէջ ժամանակակից ուէ մարդէ աւելի օգտակար հոնդիսացաւ օրհասական աշխարհի ներարկելով արդարութիւն, խնդութիւն և խաղաղութիւն, կեանք մը յաղթական, կեանք մը՝ զոր յաջողութիւն կրնամ համարիլ և որու վրայ յետադարձ ակնարկ մը նետել կամ որու յիշատակն անկորուստ պահել պիտի ուղէի միշտ:

Սակայն չեմ մոռնար թէ ամէն մարդիկ միևնոյն կերպով չեն չափեր յաջողութիւնը: Թէպէտ, եթէ կենսոն ու աւելի մտածեն, կը հաւատամ թէ այս մասին շատ աւելի միաձայն պիտի ըլլան անոնք, և ոսկիներն այն ժամանակ այնքան կարևոր ու հրապուրիչ պիտի չերևին իրենց: Հետևաբար գործնական բան և ոչ յիմարական կը համարիմ ես իմ հաւատքս:

Աւելին կայ: Կը խոստովանիմ թէ բազմալի բան կը դաւանիմ դայն, և կ'ենթադրեմ թէ սոյգ պատճառով յօժար ըլլալու եմ այսուհետև նախապաշարեալ վկայ մը նկատուիլ: Սյուս հանդերձ յիմարեցուցիչ խօսք չեմ համարիր դայս: Կ'ուզեմ Յիսուս Քրիստոսի հաւատալ, վասն զի կ'ուզեմ այն արդիւնքներն ստանալ, զորս զիտեմ թէ այս հաւատքը կ'արտադրէ: Պետրոսի նման, «պատուական» կը համարիմ հաւատքը: Յովհաննու նման կը հաւատամ թէ այն կարող է զիս իմ անձիս ու աշխարհի տէր ընել: Չեմ ակնկալեր որ բոլորովին հիմնուի այս օրուան իմաստութեան վրայ: Պօղոսի հետ կը հաւատամ թէ լաւ հիմնուեցաւ այն ոչ թէ «մարդոց իմաստութիւնովը, հապա Աստուծոյ զօրութիւնովը:» Ո՛ւր պիտի ըլլար այն, եթէ Պօղոսի օրուան իմաստութեան վրայ հիմնուէր: Ինչպէս շատ իրաւամբ ըսաւ ինք, Մեր զիտութիւնն անկատար է, և պիտի խափանի:

ԳԻՐԲԵՐԸ ՏԵՂԻ ԿՈՒ ՏԱՆ ԿԵԱՆՔԻ

Հաւատքէ յուսալ եկող հրաշքներու զիրքեր, նոր Կտակարանն անգամ, ժամանակի ընթացքին մէջ ի հարկէ անկարող կ'ըլլան մարդոց զգացնել թէ այն հաւատքն արժէք ունի այսօր, եթէ անոր զօրութեան ապացոյցն իրենց չընկերանայ՝ նոյն հրաշքները վերարտադրելու համար: Քարողիչներ կրնան տարիներով խօսիլ Աւետարաններու պատմականութիւնն ապացուցանելու համար: Բայց եթէ երբեք չտեսնեմ կամ չլսեմ ուէ ապացոյց Յիսուս Քրիստոսի հաւատքին զօրութեան, չեմ համոզուիր: Քարողիչներ կրնան ապացուցանել թէ առաջին

դարուն մէջ Քրիստոսի հաւատքը Պետրոսներու փոխեց Սիմոնները, Պողոսներու՝ Սողոմոնները, հերոսներու՝ Ստեփանոսները: Սակայն այդ փառաւոր գործերուն կատարումէն ի վեր անցած ահագին ժամանակն անոր զօրութիւնը կը տկարացնէ իբրև ապացոյց ծառայելու սա իրողութեան թէ բաղձալի է որ ես նման հաւատք ունենամ: Ինչ որ կ'ուզենք մենք գիտնալ՝ սա է. «Այս հաւատքը այսօր ալ կ'ընէ՛ այդ բաները:» Այն քարոզիչը որ կը յաջողի համոզել մարդիկը թէ մեղաւոր են և պէտք ունին այս հաւատքին՝ այնպիսի մէկն է, որու վրայ կը տեսնենք թէ նոյն զօրութիւնը դարձեալ գործած է այս հրաշքները: Մարդը կրնայ ատենաբան, փիլիսոփայ, աստուածաբան կամ կղերական ըլլալ: Շատ անգամ չըլլար: Սակայն մէկը զոր անձամբ կը ձանձնանք և որ բոլորովին նոր արարած մը եղած է՝ նոյն անհատական կոչը կ'ուզող է, որ առաջին դարուն մէջ Քրիստոսի յատուկ էր և կարծեմ տակաւին քսաներորդ դարուս մէջ Քրիստոսի յատուկ կերպն է իր թագաւորութիւնը տարածելու:

Խօսելու չափ զիւրին կերպ չէ, բայց անուրանալի է: Մարդիկ որ պարզ, արի, անշահախնդիր, զուարթ, չարաչար աշխատող, վստահելի, արժանավայել Քրիստոնեաներ եղած են, Քրիստոսի ամէնէն ազդու կոչն են քսաներորդ դարու մարդոց ուղղուած: Քրիստոսի հաւատքին չափ անյաղթելի հաւատքի տէր մարդը հաւատք յառաջ կը բերէ, և անյաղթելի հաւատքի տէր մարդն այն է որ զիտէ թէ իրեն համար ինչ ըրած է այդ հաւատքը: Միշտ ուսումնական չըլլար ան, և իր հաւատքը չըլլար միշտ քսաներորդ դարու իմաստութեան վրայ

հիմնուած: Սակայն կը վայելէ ուրախութիւնն այն յաջողութեան, առանց որու յիմարութեան կամ յուսահատութեան նախադուռ պիտի համարուէր քարոզութիւնը:

Չթուէր թէ Յիսուս և իր ժամանակակիցները շատ կարևորութիւն կ'ընծայէին ապացոյցի գրական տեսակին: Անոնց համար «Բանը մարմին եղաւ ու մեր մէջ Բնակեցաւ:» Ինք և անոնք ապագան հաւատքին, զոր տարածելու համար իրենց կեանքերը տուին, թողուցին այն զօրութեան ապացոյցներուն՝ որ միշտ կենդանի կը մնայ անոնց մէջ որ զինք պիտի ընդունին յաջորդ դարերու մէջ:

Ուստի կ'ըսեմ թէ ես այս հաւատքը կ'ուզեմ՝ բանաւորապէս քննած ըլլալով, և տարիներու փորձառութենէ ետեւ աւելի ևս կ'ուզեմ, և մեծապէս ուրախ եմ արդէն ունեցածիս համար:

ԻՐԱԿԱՆԸ ԵՒ ՁԵՒԱԿԱՆԸ

Նախապաշարում և զիւրահաւատութիւն ունեցող գործել կու տան, բայց շատ հաւանօրէն ծուռ ուղղութեամբ, եթէ պատահի որ խելքով ծուռ ըլլան: Երիտասարդութեանս սովոր էի երկար արձակուրդս ձկնորսութեան նուիրել: Նաև մը կը վարձէի և ձկնորսութեան ուրիշ սիրահարներու հետ գործի կը ձեռնարկէի: Օր մը աշխատեցանք աննպաստ օդով ու հովով զիւր անցնիլ ամէն նաև վտանգաւոր խորշի մը մէջ, և դեռ վտանգէ զերծ չէինք բոլորովին, երբ ես ընկերոջ մը յանձնեցի նաւուն գիշերային հսկողութիւնը: Յետոյ պատահմամբ վեր ելլելով սեւայ որ մէկը չկար զեկին գուլթը և փարոսի մը գէմ կը սուրայինք վրդովեցուցիչ կերպով: Ընկերս

գացած էր սիկարիկ մը ծխել, ըսելով, «Նաւն ո՛ւր կ'ուզէ՞ թող երթայ. մինչև առաւօտ բան մը պիտի չըլլայ:» Ըսի թէ ձկնորս չէր արուեստով, այլ նախասիրութեամբ: Բայց հաշուի առած չէի անոր «հաւատքը»: Հաւատքի անսովոր տեսակ մը չէր այն: Նախամեծար համարեցայ վազել և զեկավար անիւին գլուխն անցնիլ անձամբ, վասն զի հաւատք չունէի այդ տեսակ հաւատքի վրայ: Որոշակի տարրեր բան էր այն, նուազ գործնական ու բաղձալի, տանելու համար այն նաւահանգիստը ուր կ'ուզենք հասնիլ, քան հաւատքի այն տեսակը որ, փորձառարար գիտեմ, այնքան օգտակար է կեանքի ծովուն վրայ:

Մարդ իր կեանքին վրայ յետադարձ ակնարկ մը նետելով, եզրակացութիւններ հանել փորձելու պտնուն, կը տեսնէ ահաւոր ճախողութիւններ և բաներու վրայ ու անոնց արժէքներուն ու արդիւնքներուն վրայ ահաւորապէս սխալ տեսութիւններ: Սակայն, առանց կեղծիքի կամ խանդարորդ խորհուրդի խօսելով, ըստ իս այն բաները զորս ըրած ըլլալուն համար կ'ուրախանայ մարդ՝ միշտ հաւատքի արդիւնք են, հաւատքի՝ որ անշուշտ երեոյթ չէր, այլ հաւատք Աստուծոյ Որդւոյն Յիսուս Քրիստոսի վրայ իրրև աշխարհի Փրկչին: Ուստի կը արամաբանեմ թէ, եթէ այդ հաւատքն այժմու կեանքին վրկութիւնն է, պիտի ըլլայ նաև նախադրեալ մը՝ հանդերձեալ կեանքը մտնելու, ինչ ալ կամ ո՛ւր ալ ըլլայ այդ կեանքը: Ուրեմն, որովհետև այդ է ստուգիւ «յուսացուած բան մը,» կ'աշխատիմ՝ անոր տալ ամէն ինչ որ կրնամ, այն է՝ կը հաւատամ անոր:

ՈՒՐ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆ ԷԱԿԱՆ ՁԻ

Ճշմարիտ է թէ չեմ կարող բացատրել հոգիին անհատականութիւնը կամ յարակայութիւնը: Չեմ գիտեր թէ ի՛նչ պիտի ըլլայ մեղքի պատիժը: Ստուգիւ միշտ պատժուած կը թուի ինծի: Ոչ ալ կ'ըմբռնեմ ժամանակաւոր ծառայութեան մը համար յաւիտենական վարձքի արդարութիւնը: Սակայն այդ բաները զիս չեն նեղեր, վասն զի անմիջական ստիպողականութիւն չունին, և ամէն պատճառունիմ կարծելու թէ իմ խելքս դեռ կարող չէ բուրս այս մանրամասնութիւններն հասկնալ, թէև զիս շատ կը հետաքրքրեն: Ինծի ալ, ինչպէս Նիւմըն Սմիթհի, մահը ծնունդ կը թուի, «կեանքի շարունական պատմութեան մէջ ուրիշ ճգնաժամ մը միայն:» Քանզի կը տեսնեմ թէ Բնութեան մէջ պարագաներու առ հասարակ շատ թեթև փոփոխումներով ահագին տարբերութիւններ յառաջ կու գան և գործերու ամբողջովին նոր շարքեր կ'արտադրուին, զոր օրինակ կաթիլ մը ջուրը սառ կ'ըլլայ կամ չոգի: Հապրատորի ծովափերուն վրայ, ուր կը գտնուիմ, կեանքը այս խնդիրներուն վրայ խորհրդազածելու քիչ պատեհութիւն կու տայ ինծի: Կ'սպասեմ որ ուրիշ մը գտնէ և աւելի բան սորվեցնէ ինծի ասոնց վրայ: Հոս իմ հաւատքս բան մը կ'ընէ ինծի զոր բաղձալի կը համարիմ, այն է թէ կը վստահացնէ զիս թէ այս կնճխներուն կարգադրութիւնը ինծմէ շատ աւելի լաւ ու շատ աւելի իմաստուն Առաջնորդի մը ձեռքն է:

Ուստի և այս ուղղութեամբ ալ հաւատքը կու տայ գոհ միտք մը և խաղաղութիւն մը «որ միտքէ վեր է:»

Կարելի չէ որ կորսուի ամէն անձ որ պատ-
րաստ կարծիք կամ հաւատք չունի ամէն նիւթի
վրայ: Զոր օրինակ, Սուրբ Գիրքը մասնաւոր օր-
նութիւն կը խոստանայ անոր որ ուղիղ կը հասկը-
նայ Յայտնութեան գիրքը: Ոմանք պիտի ըսեն,
«Բանաւոր կը թուի այդ, վասն զի շատ դժուար է
հասկնալ:» Լաւ, պիտի ուզէի ես հասկնալ, բայց
կը խոստովանիմ թէ չեմ կրնար: Երբեմն կ'աշխա-
տիմ սորվիլ թէ ի՞նչ կը նշանակէ: Հաւանօրէն ինծի
պիտի դիւրացնէր աւելի ուշիմ ու ժիր ըլլալ ծա-
ռայութեան մէջ: Թերեւս աւելի հաստատուն հիմ
մը պիտի ընծայէր հաւատքիս: Անտարակոյս մտա-
յին յաղթանակ մը պիտի տար և այդ ինքնին օր-
նութիւն է: Սակայն առ այժմ ինծի զլացուած է
անոր լոյսը և ես ընթանալու եմ առանց անոր,
հաւատքով քայելով, մինչև որ անոր էջերը բաց-
ուին ինծի:

Երբ դեռ երիտասարդ էի, մեծ սեղանի մը
հրաւիրուեցայ, ուր զլխաւոր ատենախօսները պիտի
ըլլային քաղաքին միսիոնարական մեծ համաժողո-
վին մարդիկը: Պահ մը կողմէն ինծի ուղղուելով հարցուց թէ
արդեօք ես նախահաղարամեան եմ: Բաւական
նեղուեցայ այդ հարցումէն, վասն զի յուզուած
խնդիրը մին էր այն նիւթերէն որոնց վրայ դեռ
որոշ գաղափար չէի կազմած: Երիտասարդ ըլլալով
և չուզելով խօսիլ՝ պատասխանեցի մարդուն թէ
առ այժմ իր աջ կողմը բազմող Տր. այնինչի համա-
կարծիք եմ: Չկարծեցի թէ պիտի համարձակէր
վէճ բանալ, քանի որ ակնարկուած Տոքթորն այդ
կարգի հարցերու մասնագէտ կը համարուէր, և

պատճառ չունէի կարծելու թէ ինք ուրիշներէ ա-
ւելի մոլորած էր այդ մասնաւոր հարցին մէջ:
Հաւատք ստանալու համար գործելու ենք առանց
ամէն բան գիտնալու: Պիտի գիտնանք, կ'ըսէ
Քրիստոս, եթէ գործենք: Բանաւոր չէ նախ ամէն
բան գիտնալ յուսալ և այդ բաղձալի լրման սպա-
սել ու ապա գործի ձեռնարկել:

Այս ինծի կարծել կու տայ թէ կարծեցեալ գի-
տութեան կարեւոր մէկ մասը նաևու տախտակա-
մածի վրայ խոնուած բնոյ նման է, որ վտանգա-
ւոր է ամէն նաևու: Մեր միսիոնարական նաւը
շատ անգամ այդ վիճակին մէջ կը գտնուի հիւան-
դանոցի յատուկ վառելափայտի ծանր բեռներու
պատճառով, որ տախտակամածին վրայ կը դիզ-
ուին: Եւ այդ պարագաներուն տակ միշտ դանդաղ
կը յառաջանայ: Բարի շատ մարդիկ այսպէս ան-
հաւասարակչիւ եւ: Ուրիշ շատեր ալ կ'ուզեն ան-
հաւասարակչիւ ըլլալ, գէթ այսպէս կը թուի ինծի:

Չկարծուի թէ մեր հանդերձեալ կեանքին վե-
րաբերեալ բաներու մասին ծուլութիւն կամ իմա-
ցական անգործութիւն կը յանձնարարենք. քաւ-
լիցի: Այդ այնքան մեծ մեղք պիտի ըլլայ որքան
երիտասարդները խրախուսել որ կեանքի մէջ յաջո-
ղելու համար զանց ընեն աշխատիլ ու դիպուածի
հաւատան, ցորքան ժամանակ կոյր հաւատք ու-
նին: Ընդհակառակն մենք կը յանձնարարենք գոր-
ծել և գործելով սորվիլ լաւագոյն դպրոցին մէջ զոր
գիտեմ, այն է՝ փորձառութեան դպրոցին:

Չկարծուի, նաև, թէ կը վախնանք «բարձր»
կամ ուրիշ տեսակ ուղղամիտ քննադատութենէ,
այն է՝ քննական հետադոտութենէ: «Պարկեշտ

տարակուսանքի մէջ աւելի հաւատք կայ քան դաւանանքներու կիսուն մէջ,» և պարկեշտ տարակոյր Ֆիդիքական և միանդամայն իմացական խնամքի կը կարօտի: «Պատրաստ եղէք պատասխան տալու ձեր հաւատքին համար» պատուէրը մտային աշխատութիւն կը պահանջէ: Քրիստոս երբեք հաւատքը բանականութեան դէմ չհանեց, այլ ներկայացուց զայն իբրև դարման «երևոյթով քալելու» անկարելիութեան: «Եկէք, վիճարանինք,» կ'ըսէ Սբ. Գրքը, որպէս զի հաւատքի ճամբան ցուցնէ քսաներորդ դարու մարդոց:

ԱՆՆԱԽԱՊԱՇՍՐ ՄՏՔԻ ՎՃՈՐ

Հաւատք ստանալու առաջին միջոտն է անխապաշար մտքով հետազօտել թէ հաւատքն ինչ բանի առաջնորդած է պատմութեան և մարդու անձնական փորձառութեան մէջ: Հարստութեան: Հաւատարիմ հետեւողութիւնը Քրիստոսի, որ հաւատք է, մեր օրով չպարտաւորեր մարդս հաց մուրալ, ինչպէս Դաւթի օրով ալ աստուածպաշտութիւնը չէր պարտաւորեր: Իրողութիւնը թէ հարստութեան սէրը շատերու որոգայթ է՝ Սբ. Գրոց ուրանալ չտար թէ բարեպաշտութիւնն օգտակար է: Նա մանաւանդ, հարուստներուն ստացուածքը պատասխանատուութիւն համարելով հանդերձ, Քրիստոս երբեք չըսու թէ անոնք չեն կրնար իր հետեւողներն ըլլալ և հարուստ մնալ:

Զօրութեան: Այո: Անվիճելի է թէ Քրիստոսի մարդիկը տիրական, ազդեցիկ մարդիկ են բռնին լայնազոյն կարելի իմաստով: Առանց վարանման կ'ըսեմ թէ այսօր ամէն տեղ ամէն սուպաբէզի մէջ

335/307

Քրիստոսի ճշմարիտ հետեւողութիւնը, այսինքն հաւատքը, միշտ ամէնէն վերը կը տանի, կը հասցնէ մարդը:

Մարդու գովեստի: Անշուշտ: Անուրանալի է թէ քաներորդ դարու դատողութիւնը միշտ պիտի գովարանէ այն մարդը որ հաւատարիմ է Յիսուս Քրիստոսի և անոր վարդապետութիւններուն: Պէտք չկայ երկու տէրոջ ծառայողներու, և այս միսթարական է մեզի համար: Աշխարհի իրական կարծիքը շատ սխալ չգործեր: Փառք Աստուծոյ, աշխարհ թիթեռնաբարոյ, կենդանական կիրքերու գերի, հեշտասէր և դրամապաշտ մարդոցմէ կազմուած չէ:

Հաճոյքի: Ո՞վ կ'ուրանայ թէ ճշմարիտ հաճոյքը տեական հաճոյքն է: Ո՞վ կ'ուրանայ թէ իր ծանօթներուն մէջ ճշմարտապէս Քրիստոսի հետեւողները լաւագոյն բաժինն ունին, հոգեպարար լաւագոյն հաճոյքը: Անոնց դէմքերուն նայեցէք:

Առողջութեան: Որովհետեւ ես բժիշկ եմ, հարցումն իսկ կը ժպտեցնէ զիս: Նախապաշարու մտառողջութիւն չտար: Բայց Քրիստոսի հետեւողութիւնը կու տայ: Կարելի է երբեք երեակայել թէ Քրիստոս առողջաբանական օրէնքներ չյարգելու անխոհեմութեան հետեանքներ կրեց:

Առանց աւելի յառաջ երթալու կ'ըսեմ թէ պատմութիւն և կենսագրութիւն վկայ են թէ հաւատքն օգտակար է: Իմ և ուրիշներու անձնական գիտողութիւնները կը հաստատեն այս համոզումը: Իմ իսկ տկար հաւատքին փորձառութիւնները կը վկայեն ինձի թէ Քրիստոսի հաւատքին գործնական փորձը կ'արդարացնէ ամէն ինչ որ Քրիստոս ըսու անոր նկատմամբ: Ուստի համոզուած եմ թէ հրաշքներ կը գործէ:

332/3-67

ՕՐ ՄԸ ՄՐ. ՄՈՒՏԻԻ ՀԵՏ .

1883ին զիպուածով Մր. Մուտիի հրուպարա- կային մեծ ժողովներէն միոյն ներկայ եղայ Լոնտոն քաղաքի արեւելեան մասին աղքատ մէկ թաղին մէջ : Ապշեցայ մնացի , երբ տեսայ բեմին վրայ անոր քով բազմած կարգ մը մարդիկ , որոնց ըմբշային քա- ջազործութիւններն աշխարհահամբաւ էին : Այդ ինծի վստահութիւն ներշնչեց թէ պիտի արժէր մնալ և լսել ինչ որ պիտի խօսուէր : Հիմա ալ կը հու- ւատամ թէ ըմբշային յաջողութիւնը թանկագին հարստութիւն է քարոզչի մը համար : Վստահ եմ թէ Գրիստոս ամէն տեսակ զնդախաղի և մրցա- խաղի մարդիկ կ'ուզէ դարու մը մէջ , երբ աստ- ուածաբանական մեկնաբանութիւններ որքան ալ խորախորհուրդ ու հմտալից ըլլան և ուղղադաւա- նութիւն , պայմանադրական սովորութիւններ , կամ նոյն իսկ լուրջ զգեստներ ու արարողութիւններ , այնքան քիչ հրապոյր ունին երիտասարդներու հա- մար որոնք վաղը վարիչներ պիտի ըլլան :

Կեցայ , մտիկ ըրի և իսկոյն բան մը սորվեցայ : Սա էր թէ , եթէ ես ունէ հաւատք ունէի , այդ մարդոց ունեցած տեսակէն չէր : Որչափ կրցայ դա- տել , իմ հարազատ տեսակին անիրական , առե- րևոյթ մէկ նմանութիւնն էր , լաւագոյնը փնտռելէ զիս արգիլելու չափ զօրաւոր : Ես միշտ յօժար էի հոգեւոր պաշտօնի մը ներկայ ըլլալ՝ զիս հոն հրաւի- րող կամ հոն տեսնել ակնկալող անձի մը մանաւանդ հաճոյ քան թէ անհաճոյ ըլլալու համար : Սակայն հաւատքս անձայրածիր մատախուղի մը կատարեալ նմանութիւնն ունէր , վասն զի ոչ սկիզբն յայտնի էր , ոչ վերջը և բանի մը չէր ծառայեր , բայց եթէ

ովկիանոսի վրայ հոս հոն տարուբերելու և անյոյս կերպով ամէն բանի տեսութենէ զրկուելու : Կրնամ անկեղծօրէն ըսել թէ ամբողջ կեանքիս մէջ կիրակ- նօրեայ պաշտամունքի յաճախող էի բաւական կա- նոնաւորապէս : Բայց անթիւ երէցները որոնց ուն- կրնորած էի՝ երբեք չէին յաջողած ինծի սորվեցնել թէ Աստուած մեզի հաւատք կու տայ իբրև կեանքի զօրեղ գործօն մը , որպէս զի կարենանք մենք բաներ ընել , և թէ հետեւաբար պէտք է որ ուղղակի ար- դիւնք ակնկալեմ անկէ : Հաղիւ կրնամ հաւատալ թէ երբեք փորձեցին անոնք այսպէս սորվեցնել , կամ երբեք յուսախար եղան իրենց անյաջողութեան հա- մար , ինչպէս իրենց Տէրն ըսաւ թէ պիտի ըլլար ինք : Այդ ժողովին մէջ սորվեցայ թէ ինչ որ խօսող մարդիկն ունէին՝ զօրաւոր մարդոց արժանի հաւատք էր , և ելայ դուրս այն աղատ փողոցները՝ զիտ- նալով թէ ես ալ կ'ուզէի զայն :

Ահաւասիկ ստուգիւ ունէ բան ստանալու առա- ջին քայլը , մտքի տրամադրութիւնը՝ որով գալու ենք , եթէ կ'ուզենք ունէ կարեւոր բան ստանալ : Մարդիկ շատ անգամ կու գան , հաւատք կը խրնդ- րեն ինչպէս ի հուումն , մասնաւոր նշան մը պահանջելով իրենց համար : Այսինքն նախ կ'ըսեն , «Եթէ միտքս չհամոզէք այսինչ այնինչ բանին մասին , ձեր հու- ւատքը պիտի չընդունիմ » : Մեծարժէք բաներն առ հասարակ այդ կերպով չեն ստացուիր այս աշխարհի մէջ : Երկրագործ մը ժուժկալութեան երկար քա- րողի մը ունկնդրելէ ետև սապէս մննախօսեց . «Քա- րողին հաստատեց թէ խմելն անօդու է , հաստա- տեց թէ շատերու կը վնասէ , բայց չհաստատեց թէ ես չեմ սիրեր զայն , ուստի կը շարունակեմ խմել » :

ԿԵԱՆՔԻ ՓԱՍՏԸ

Ի՞նչպէս պիտի սորվին մարդիկ այս հաւատքն ուզել: Գոչէ՞ն մէջ չորս տարի Քրիստոնէական Ապացոյցի Ընկերութեան կարող մէկ ատենարանին հետ ապրեցայ: Անհաւատներու հետ իր վիճաբանութիւններէն շատերուն ներկայ գտնուեցայ: Անհատ մը անգամ չեմ կրնար յիշել, որ հաւատքի եկաւ այդ վիճաբանութիւններուն միջոցով, թէև ոմանք որ արդէն հաւատք ունէին՝ զօրացան անոր մէջ: Միւս կողմէ լաւ կը յիշեմ թէ ի՞նչպէս Փրկութեան Բանակի օրիորդ մը, որ ամենաոխերիմ հակաակորդի մը քով գտնուեցաւ երբ հիւանդ ու մոռցուած էր ան, իր սիրալիր ու անձնուրաց սպասարկութիւններով բերաւ զայն կենդանի հաւատքի, որով բոլորովին նոր մարդ մը եղաւ հակակառկորդը: Անոր իմացականութիւնն այլևս գայթակղութեան քար չեղաւ: Անոր սիրտը գրաւուեցաւ: Իմացական խոնարհութիւնն էական քայլաքար է հաւատքի հասնելու: Եթէ միտքս չկրնայ հասկնալ «ինչպէս»ը և «ինչու»ն, միտքէ չեմ անցնէր խորհիլ թէ լուծում անկարելի է այդ պատճառով: Անցնող տարիներն անդադար նոր բաներ կը սորվեցնեն ինձի, և հաւատքն ինձի կ'ըսէ թէ օր մը «այնպէս պիտի ճանչնամ՝ ինչպէս ճանչցուեցայ»:»

ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ՓՈՐՁԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ

Իմանալու համար արժէքը ունէ բանի, որու վրայ չենք ուզեր ուրիշ մարդոց կարծիքն առնել, մենք անձամբ ընելու ենք փորձը: Այս գործը կըրնայ տեղի ունենալ առանց մեր գիտակցութեան: Ամէն մարդ չգիտեր թէ ո՞ր բոլորին համոզուեցաւ

իր միտքը կամ տեղի տուաւ իր կամքը: Մարդիկ կը ճանչնամ, որ երբեք տեղեկութիւն չունին իրենց դարձի որոշ թուականին վրայ: Բայց նոյն այդ մարդիկն իրենց ամէն բանը հաւատքի կու տան և հաւատքի մարդիկ են, հաւատքի՝ զոր ամօթ չեն սեպեր բնաւ և լիովին կը վստայեն ուրախութիւնն ու խաղաղութիւնը զոր կը բերէ այն:

Ի՞նչ է ուրեմն հաւատքի ընդունելութեան իրապէս մեծագոյն արդելքը: Ստուգիւ արհամարհելի հետևողութիւնն է շատերու որ կը դաւանինք թէ հաւատք ունինք, որ մեզի կը սեփականենք ուղղադաւանութիւնը, որ կը ջանանք մեր դիրքը զօրացնել՝ ուրիշներ պախարակելով, փոխանակ հաւատարմութեամբ և բոլորանուէր սրտով այգիին մէջ գործելու: Այս խեղճ ծանուցումներն ամէն տեղ կը կարդացուին: Ոչ ոք կը յօժարի մեզի նմանելու վտանգն յանձն առնել:

Հաւատք կը վնասէք: Ի՞նչպէս պիտի գտնէք: Եւս տեսաւ խնձորը: Տեսաւ թէ աղէկ էր: Ուղեց առնել: Ուստի լոկ երկնցուց ձեռքը և առաւ: Խեղճ ձկնորսը նաեւն ծովն ինկաւ: Նաւապետը տեսաւ թէ մութ ալիքներուն մէջ կը պայքարի ան: Անմիջապէս աղատարար գօտի մը նետեց: Սակայն դեռ հարկ էր որ մարդը երկնցնէր ձեռքը և բռնէր գօտին:

Ամփոփելով ուրեմն մեր խօսքը, Քրիստոսի հաւատքը բանաւոր է, գործնական է, բաղձալի է: Անոր պտուղներն իր յանձնարարականն են: Անբանաւոր է այս օբուան գիտութեան բառերով ճշգրիտ ծանօթութիւն պահանջել ամէն մէկ մանրամասնութեան վրայ: Անոր վրայ աւելի տեղեկութիւն տալու լաւագոյն զպրօքը փորձառութեան

դպրոցն է: Պատմութեան մէջ, ուրիշներու և մեր իսկ կեանքին մէջ, կրնանք տեսնել թէ այն միշտ արդարացուցած է իր պահանջները: Սնոր ազնուական, ճշմարտապէս մարդավայել հանգամանքն անուրանալի է: Երբ «Եկէք» կ'ըսէ Վարդապետը, չերթալու ի՞նչ պատճառ կրնամ տալ: Արժան չէ որ ըսեմ իսկեիսկ, «Տէր, կու գամ:»

բ

ԻՆՉՊԷՍ ՊԵՏՔ Է ԳՈՐԾԱԾԵԼ ՀԱՒԱՏՔԸ

Հաւատքի սխալ գործածութիւնը սխալներուն յոռեգոյնն է: Այդ սխալը դեռատիներուն արհամարհել կու տայ հաւատքը: Մենք կը շփոթենք հաւատքի գործածութիւնը սև վերաբերուներու, կղերական վզնոցներու, կուսակրօնական զգեստներու հետ: Հաւատքի կեանքը կը համարինք անհամար կրօնական արարողութիւններ, վանական սովորութիւններ և հրաժարում թղթախաղերէ, թատրոններէ, խմելու, ծխելու, հայհոյելու, ևն. մտլութիւններէ: Հոգիին զարթնումը կը համարինք փափաք ձեռքերը կուրծքի վրայ ծալելու, աչքերը վեր ուղղելու և խոշոր գիրք մը կրելու, հաւանօրէն նաև Չինուհիի մը նման երկար շրջազգեստ մը հագնելու, որ արագ չարժման անյարմար է և վերջին ծայր անբաղձալի: Երկնաւոր կատարեալ կեանքը կը համարինք լուսապսակներով, ձերմակ շապիկներով և թիկնաթեկներով բռնաւորուած, իսկ մեր հաւանական զբաղումը՝ յաւիտենական երգեցողութիւն կամ քնարահարութիւն:

ԹՇՈՒԱՌՈՒԹԻՒՆԸ ԿԲՐՆ ԶԷ

Ամբարշտութիւն կը թուի խորհիլ թէ կրկնից մէջ կարելի է յարմար զգեստ կրել, գնդախաղեր խաղալ, լողալ, թիավարել կամ ուրիշ ուէ բան ընել զոր իսկապէս կը սիրենք: Գործնականապէս հաւատքի նպատակն հոս լռելեայն կը զուգորդենք սա գաղափարին հետ թէ մարդկային առողջ մատաղատի կենդանին պարտի հրաժարիլ ամէն բանէ՝ զոր կը սիրէ և կատարել անհամար գործեր զորս կ'ատէ ընականապէս: Կը յորդորենք զինք կամաւ ասոնց հանդուրժել ակնկալութեամբ ապառնի այնպիսի կեանքի մը, զոր աւելի իսկ անհաճոյ կը ներկայացնենք: Քանի՛ քանի անգամ խորհած եմ թէ ինձի աւելի նախընտրելի պիտի ըլլայ ընաւ գերեզմանէն չելլել, եթէ պիտի հարկադրուիմ յաւիտեան քնարահարութեան ունկնդրել: Բարիներու պատկերներ դիտած, բարիներու դիրքեր կարդացած և մաղթած եմ որ չհարկադրուիմ ես ալ գառնուկ մը արածել:

Ես ու բոլոր պզտիկ ընկերներս կ'ատէինք եկեղեցի երթալ: Քանի՛ քանի անգամ քիթս արիւնսած եմ երեկոյեան պաշտամունքէ խոյս տալու համար, կամ զլիսայաւ պատրուակած և ուրիշ պատճառներ յերիւրած եմ նոյն նպատակով: Եզբայրս ծեծուեցաւ չաքար հալեցնելուն համար եկեղեցոյ տաք ջուրի խողովակներուն վրայ: Արծաթապատ թղթին մէկ մասը հոն թողած էինք, որ մեզ մատնեց: Քիչ մնաց՝ դպրոցէն պիտի արտաքսուէր՝ առջևի նստարաններուն վրայ մեղրամոմ դնելուն համար, որով քանի մը տափատներ վնասուեցան: Մեր բոլոր կարելին կ'ընէինք զուար-

ճանաչու համար մինչ հոն կը գտնուէինք, և կը կարծէինք թէ ատոր համար կ'արժէր ձեռնուելու վտանգն յանձն առնել: Առաւօտեան պաշտօնին ժամանակ երկու աղօթք կ'ըլլար, իսկ երեկոյին մէկ: Ես կը յաջողէի միշտ ապահով քնանալ և ժամանակին արթննալով շիտակ նստել երբ ուրիշները նոյնպէս կ'ընէին:

Կիրակնօրեայ միակ պաշտօնը զոր կը սիրէի՝ թէյասեղանէ առաջ տեղի ունեցող ընթերցման պահն էր, երբ մայրս Հէզպէ Սթրէթընի, Միսիս Ուոլթընի և Միսիս Կէսքըրի գիրքերուն նման գործեր կը կարդար մեղի: Տախտակամածին վրայ կամ ուրիշ ուէ տեղ կը փոուէինք և մտիկ կ'ընէինք: Կրնամ հիմա այն պատմութիւնները պատմել: Ո՛րքան անգամներ վերջիչած եմ այդ ժամերը: Միևնոյն գիրքերէն կարդացած եմ դարձեալ պանդոկներու, հիւանդանոցներու և ձկնորսանաւերու մէջ, և անոնք արցունք բերած են այնպիսի աչքերու մէջ ուր երբեք արցունք չէի տեսած ես: Ամէնուս մէջ ալ, այդ թէ կին, շատ բան կը մնայ մանկական բնութենէն, և հաւատքի պայմանադրական գործածութիւն զէմ մանուկներու յատուկ ատելութիւնը կը յաւերժանայ չափահասութեան մէջ: Մանուկը խրաչնցնող կերպը չափահասին սիրտը գրաւող կերպը չէ: Հաւատքի ուղիղ գործածութիւնն այն չէ որ ամբողջ բանը ատելի ու արհամարհելի կը դարցնէ:

ԲԱՆ ՄՐ՝ ԶՈՐ Կ'ԱՐԺԷ ՈՒՆԵՆԱԼ

Այն երկիրներուն մէջ, ուր Յիսուս անուանապէս կը քարոզուի ամենայն խանդով ու պերճախօսութեամբ, ժողովուրդն ընդհանրապէս գործնա-

կան կարեւոր ստացուած մը չհամարիր բնաւ Քրիստոսի հաւատքը: Գաւաթ մը գարեջուր, նորագոյն ինքնաշարժ մը, երեկոյեան պտոյտ մը, բացօդեայ կոչուէնք կամ զուարճութիւն մը, ուէ բան աւելի բարձր ու բաղձալի կը համարուի քան Քրիստոսի հաւատքը: Ես այնպիսի մարդ կը ճանչնամ որ քսան երեսուն ոսկի կու տայ մագստղութեան նպաստող ելեկտրական գոտիի մը համար և միայն կէս կամ մէկ ոսկի՝ երէցի մը տարեկան ամբողջ ծառայութեան համար: Օր մը կը խօսէի ես գողութեան մէջ բռնուած խեղճ մարդու մը, որ լաւ խնամք վայելած էր, այսինքն եկեղեցի երթալ, Սբ. Գիրք կարդալ և աղօթք ընել սորված: Սակայն Քրիստոսի սիրոյն դաղափարն այնքան քիչ տեղ գրաւած էր անոր մէջ որ կրցայ անմիջապէս զէմքին վրայ կարդալ արտայայտութիւն մը թէ «կեղծիք է այդ բոլորը»: Մարդուն երևոյթը ճիշտ այն էր զոր տասը սէնթնոց օթեաններու մարդիկ կ'առնէին, երբ իմ տկար քարոզութեանս ունկնդրելէ ետե կամաց մը մօտենալով տասը սէնթ փոխ կ'ուզէին «զիչերուան օթեանի համար»: Մենք լաւ գիտէինք թէ այդ ըմպելիի համար էր: Ուրիշ խօսքով, իրենք կը կարծէին թէ ամէն քարոզիչ յիմար է կամ կեղծաւոր:

Ի՞նչ բան ծուռ է ուրեմն: Հաւատքը: Ծատ բան գիտնալու յաւակնութիւն չունիմ, բայց գիտեմ թէ հաւատքն յանցանք չունի: «Կոյր էի և հիմա կը տեսնեմ»: Ահա ապացոյցի տեսակը որու վրայ կը հիմնեմ ես ծանօթութիւնս, և այլևս չեմ դողար երբ մեծ գիտուն մը ծաղրէ վարդապետը: Խորհեցէ՛ք յանդգնութիւնը, որով անճիշտ գիտութիւններու ուսուցիչներ կը փորձեն ծաղրել Աստուծոյ Որդին:

Կեանքիս ամէնէն ծանր նեղութիւններէն մին սա է որ այնքան շատերու գաղտնիքները պահել հարկադրուած եմ: Իբրև միսիոնար բժիշկ շատերու գաղտնիքները և վիշտերը գիտեմ, վասն զի ինծի խոստովանած են: Դժուար է լուր ունենալ և չհարդրել: Ա՛լ աւելի դժուար է բարի լուրեր չհարդրել: Այդ կը դնէ ձեզ այն վիճակին մէջ, ուր տղայ մը կը գտնուի Ծննդեան սեղանէ մը ետև. կարծես պիտի պայթի: Սակայն ա՛լ աւելի գէշ է երբ ճշմարտութիւն մը ունիք, որ գիտէք թէ բոլորովին ճշմարտութիւն է և ամէնօրեայ գործնական անհուն օգուտ ունի ձեր սիրելիներուն համար, և ռակայն չէք կրնար յայտնել: Կրնաք ըսել, կրնաք նուագել, կրնաք մենախօսել զայն: Կրնաք սե վերարկուով, շուրջառով զգեստաւորուած, արտասանել զայն առաւօտեան և երե կոյեան ժամերգութիւններու պահուն, հանգիսական տօներու և տօնախմբութիւններու և նորալուսնի ժամանակ: Սակայն տակաւին ձեր ճշմարտութիւնը չէք հաղորդած ձեր սիրելիագոյն բարեկամին, անոր որ ձեզի սենեկակից է, դպրոցակից ու մրցակից, որ ձեր խաղախմբին հետ խաղաց և ձեզի ազատ անցք տուաւ թշնամի գծին այնչափ մօտ: Այսու ամենայնիւ ան ձեր խօսքով պիտի չընդունի թէ Յիսուս Քրիստոսի հաւատքը փարա մը կ'արժէ, երբեք: Բայց հեթանոսը, օտարականը, որ ձեր ներքին կեանքին անտեղեակ է, աւելի հաւանական է որ մտիկ ընէ: Յանցանքը որո՞ն է: Անարժէ՞ք է իրօք Քրիստոսի հաւատքը: Ո՞չ ապաքէն հաւատքի գործածութեան ձեր կերպն է որ թերի է: Եթէ իրօք կը փափաքիք այդ անգին պարգևը տալ ձեր բարեկամին, ամուսնին կամ զաւկին, և չէք կրնար, ծուռ բան մը կայ

ձեր ընթացքին կամ մեթոտին մէջ: Միթէ մարդու սրտին ազազակել չը տար այդ, «Աստուած իմ, հաւատաքի պայմանադրական գործածութեանս պատճառով է որ ուրիշներ կ'արգելուին զայն ընդունելէ:»

Այս սողերը գրելու պահուն խօրին վիշտ մը ունինք: Երկու մանչեր որ մեզի սիրելի ու վատահելի էին՝ հաստատուեցաւ թէ շարաթններէ ի վեր անհաւատարիմ եղած են: Մեր սրտին մէջ վրէժի կամ պատժի խնդիր չկայ բնաւ: Ամբողջ հարցը սա է. Ի՞նչ դարման կրնայ փրկել այդ պատանիները զորս տակաւին կը սիրենք, փրկել՝ որպէս զի Տէրոջ ծառայեն, որու համար գիտենք թէ յարմարութիւն ունին: Քրիստոսի հաւատքը կարող է արդեօք և ի՞նչպէս գործածենք: Ես բացարձակապէս վստահ եմ թէ կարող է:

ԿԱՄՔՆ Է ԲԱՆԱԼԻՆ

Բայց գիտեմ թէ պիտի հարցնէք, Դարձի եկողն իր կեանքին մէջ ի՞նչպէս պիտի գործածէ հաւատքը: Ի՞նչպէս պիտի կոտորէ Աստուծոյ կամքը: Նախ պարտի բացարձակապէս, վերջնականապէս որոշել թէ ինք յօժար է հաւատք գործածել, յօժար միշտ Աստուծոյ կամքն ընել որչափ գիտէ զայն, յօժար՝ բանիւ և գործով աղօթել Յիսուսի հետ, «ոչ թէ իմ կամքս՝ հապա քուկդ:» Ասկէ անդին մարդկային ոչ մէկ էակ կարող է օրէնք դնել ուրիշի մը համար: Պէտք է հասկցուի թէ ոչ մէկ վերապահում ներելի է: Յիսուս չէր կրնար խաչէն վար իջնել: Պիտի ըսեմ թէ պէտք է կամ ձեր բոլոր սիրտը, ձեր բոլոր հոգին, ձեր բոլոր զօրութիւնը, այո, բոլորը տաք գիտակցաբար, կամ բոլորովին ես կե-

նաք այս ձեռնարկէն: Գաղջ հետևողներն ամէն պարագայի մէջ պիտի մերժուին:

Հարցումը թէ ի՞նչպէս պէտք է գործածել հաւատքը՝ քսանընթաց տարի առաջ ներկայացաւ ինծի, երբ բժշկութիւն կ'ուսանէի Լոնտոնի մէջ: Գիտէի թէ մկան գործածելու ուղիղ կերպը մկան գործածել էր, և հետևյալ թէ հաւատք գործածելու կերպն համանման պիտի ըլլար: Գիտէի թէ հաւատքի վրայ երգել և հաւատքի համար աղօթել անօգուտ էր: Բարեպաշտներէն զիս հեռու պահող մէկ պատճառը սա էր որ բարեպաշտութենէ տարբեր բանի օգտակար չէի համարձր գանձնք: Քրիստոնեայ ըլլալուս համար բոլոր ճաշակներս չէին փոխուած, ոչ ալ հասարակ դատողութիւնս կորուսած էի: Կ'ուզէի հաւատքս գործածել: Խճողուած սենեակներու մէջ գումարուող գիշերային յաճութադէպ ժողովներ, մեծագոյն մասամբ կ'իներէ բազկացեալ, սովորականէն աւելի հրապոյր չունէին ինծի համար: Ատոնց մէջ ալ շատեր այնպիսի բաներու համար կ'աղօթէին որ զիս չէին խանդավառեր. և ըստ որում Տէրն ընդհանրապէս առանձին կ'աղօթէր, որոշեցի թէ պէտք չունէի երեկոյեան աղօթաժողովներուն երթալու: Դարձեալ, ընդ հուպ վերջացուցի կիրակի օր երկու անգամ պաշտամունքի երթալու սովորութիւնս, եթէ մաս պիտի չունենայի միոյն մէջ: Անձնասիրութիւն է երգել և աղօթել որ Աստուած միզի և ուրիշներու համար բաներ ընէ, մինչդեռ մենք ոչինչ կ'ընենք երգելէ դատ: Շարժուան մէջ քարոզելու ժամանակ չէի ունենար և հոգիս հեռու էր գո՛հ ըլլալէ: Մեր երէցը, բարի մարդուկ մը, Սբ. Գիրքէն ընթերցում մը

կ'ընէր մեզի կիրակի առաւօտ, և երեկոյն աւետարանչական ուղերձ մը կը խօսէր: Առաջինը կը սիրէի, վասն զի քարոզի արժէքը միշտ կը չափեմ այն նոր խորհուրդներէն զորս կրնամ անկէ Սբ. Գրքիս մէջ փոխադրել: Շատ անգամ կ'երթայի Տբ. Ճ. Փարքըրի ունկնդրել: Երկրորդը կը սիրէի, վասն զի կարող կ'ընէր զիս ճամբաները ելլել և արձագանգել կոչը կարողութեանս չափով:

Կեանքիս այդ շրջանին մէջ ինծի ծանօթ Քրիստոնեաներէն ոչ մին կը կատարէր գործ մը որ հրապուրէր զիս: Աշխոյժ երկու բարեկամներ կիրակի օրեր կը յաճախէին այնպիսի եկեղեցիներ, ուր Հաղորդութիւն կը տրուի ճոճապահներուն: Աւանդ, ունէ տարբերութիւն չէի տեսներ ես իրենց և ուրիշներու միջև: Եթէ ճշմարտութիւնը պարտիմ խոստովանիլ սա երկայարաբանութեամբ, այն ժամանակ անգամ տարօրինակ կը թուէր Աստուծոյ հարցնել ամէնօրեայ հասարակ բան մը թէ ի՞նչ պարտիմ ընել: Եթէ գոլէճի բարեկամներէս ոմանք ըսէին ինծի թէ բան մը ըրած են իբրև աղօթքի պատասխան, իմ մակաբերութիւններուս արդիւնքը սոսկ պիտի ըլլար որ շատ պիտի ծիծաղէի իրենց վրայ: Արդարև պիտի ամչնայի եթէ երբեք համարձակէի այդպիսի բան ըսել իրենց, վասն զի շատ անբնական պիտի ըլլար: Անձնական աղօթքի կարևորութեան վրայ իմ համարումս ապացուցանելու համար այդ ժամանակները նախաճաշէ առաջ ժամ մը 16 լիպրանոց մուրճ մը կը նետէի Վիքթորիա Փարքի մէջ, գիշերն ալ ուրիշ հանրային պարտէզի մը մէջ ժամ մը կը վազէի մարմինս մարզելու համար, վասն զի գիտէի թէ գործնականապէս կարևոր էր այս:

Սակայն քիչ անգամ նեղութիւն յանձն կ'առնէի պառկելէս առաջ կէս քուն կէս արթուն վիճակի մէջ ընդհանուր աղօթք մը կրկնելու :

- ԱՂՕԹՔԸ ՈՐ ԿԱՐՓԷ

Հիմա ալ սովորութիւն չունիմ երկար աղօթելու : Մեր Տէրը երբեմն երկար ժամեր կ'աղօթէր, և թերևս մասնաւոր ժամանակներ կան երբ ամէնս ալ կրնանք այդ մասին անոր հետեիլ տկարութեամբ : Սակայն երբեք չեմ հուստար թէ մաղի չափ աւելի կը լսուինք մեր շատ խօսելուն համար : Տքնաջան աշխատութեան աղօթքը բոլորովին տարբեր է : Եթէ յօժար ենք մեր կամքը Տէրոջ կամքին հպատակեցնել, Ինք գիտէ մեր սիրտերը և կրնայ այսօր ալ նոյնքան արագ պոչտպանել մեր գործերն ու խօսքերը որքան ժամանակաւ նէեմիւսն պոչտպանեց թաղաւորին առջև :

Ոգևորեալ, օգտակար աղօթածողովներու ներկայ գտնուած եմ : Բայց եթէ կը փորձուիմ քսուի, յանդիմանողի, անապարծի կամ անձնապաշտի հովեր առնել, կամ ժամանակ ու տաղանդ ի զուր սպառել, կամ ուրիշներու խեղճ օրինակ ըլլալ, ի՞նչ օգուտ ունի եկեղեցւոյ ժամու կամ աղօթածողովի սպասել : Համառօտ «Աստուած ինձի օգնէ» մը աւելի բանաւոր է այդ ժամանակ : Դարձեալ, եթէ գծուծ բան մը ըրած եմ ոևէ մէկուն, պարկեշտ ու արդիւնաւոր միակ աղօթքն է երթալ և դարմանել զայն : Այդ է միակ աղօթքը որ կը բերէ Գրիստոսի հոգին և աւելի օգտակար կ'ըլլայ միւսանգամ : Ապահովապէս Յիսուս իր աշակերտներուն, երբ խնդրեցին անոնք, լաւագոյն կարելի խրատը տուաւ ա-

ղօթքի մասին, որ այնքան սերտ առնչութիւն ունի իր թագաւորութեան տարածման գործին հետ : Նախադասութիւնները զորս տուաւ՝ վերջին ծայր համառօտ էին և գլխաւոր խնդրանքը սա էր որ մենք իր կամքն ընենք իր գորութեամբ :

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ԳՊՐՈՅԻ ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳՍ

Գործի համար մատուցուած աղօթքիս պատասխանն եղաւ Կիրակնօրեայ դպրոցի մէջ մանչերու կարգի մը ուսուցչութեան առաջարկ, զոր քիչ դժուարութեամբ չընդունեցայ : Ինքնաբերաբար տրուած և ուղղակի խնդրուած թելադրութիւններէ դատելով, այս գործն այնչափ դիւրին պիտի ըլլար որչափ դիւրին եղաւ շանս նստիլ սորվեցնել : Կը կարծէի թէ յաջողութեան համար բաւական պիտի ըլլար շաբաթական ժողովի մը մէջ քանի մը խօսք խօսիլ և մնացեալ գործը Աստուծոյ թողուլ : Շուտով հասկցայ թէ չարաչար խաբուած էի : Եթէ երբեք իր տարրին մէջ չգտնուողի մը վիճակն ունեցած եմ, այն ատենն էր երբ ես այդ Կիրակնօրեայ առաջին դպրոցս գացի և պաշարուեցայ կարգ մը անյարգար տարագով ու գլխով աղոցմէ, որ «վարժապետ» կ'անուանէին զիս : «Դասի Առաջնորդ» կոչուած գրքոյկին պատկերներն անգամ ողբալի կերպով ապարդիւն էին անոնց ուշադրութիւնը գրաւելու համար, և ես վհատած մեկնեցայ : Չարաչար աշխատելով անոնց սորվեցուցի թէ մի սպաննեց զԻօդիաթ, և հագորդեցի ուրիշ օգտակար շատ գիտելիքներ, որոնց մեծ մասը չկար առաջնորդ գրքոյկիս մէջ : Չոր օրինակ, թէ չէր արժեր դպրոց գալ, եթէ չաքար պիտի ծծէին և թէ մաղի իւղ

գործածողներն անպատճառ դուրս պիտի հանուին :

Բայց ես այնչափ անհրապոյր ու անվտանգի էի իրենց որչափ առաջ : Հոս սակայն յայտնելու եմ ամենախորին համոզումս թէ Քրիստոսի թագաւորութեան մէջ յաջող գործիչ ըլլալու բացարձակապէս եակաւն, նախնական միակ պայմանն է Յիսուս Քրիստոսի նուիրում և առողջ դատողութիւն : Անգղիական Կիրակնօրեայ դպրոցները շատ տարբեր են Ամերիկեաններէն : Իմ դպրոցս ալ իր ամբողջութեամբ անբուական էր աշխատութեան բուն բաղձանքիս գոհացում տալու : Սակայն, գիտնալով թէ ի՛նչ բաներ սիրելի են ինձի, որոշեցի զանոնք ընել : Ծարժուն մարմնամարդարան մը հաստատեցի մեր նստելու սենեակին մէջ՝ շաբաթը մէկ գիշեր կոփամարտի, սուսերամարտի և մարմնամարզի յատկացնելով : Միակ դժուարութիւնը եղաւ զուգահեռական ձողերուն հաստատումը : Այս գէթ սորվեցուց տղայոց թէ Սբ. Գրոց պատմութիւններէ տարբեր բաներու մէջ ալ կրնանք յաղթել իրենց : Այս կերպով իրար սիրել և իրարու վստահիլ սորվեցանք, և այս ընդհուպ առիթ սուսաւ ինձի իրենց տունները մտնելու : Սակայն կոփամարտի գաղափարը զայրացուց երէցը, և ես անպատուաբար կերպով հանուեցայ ուսուցիչներու ցանկէն : Սակայն ճաշարանն սքանչելի դասարան մը եղաւ, և երբ նորէն սկսայ, բոլոր հին աշակերտներս առանց հրաւերի հոն զիմեցին և տեղ գրաւեցին :

Նոյն սկզբունքով գործածելով հաւատքս, ամբարան արձակուրդներու ժամանակ կանոնաւորապէս ինձի հետ կը տանէի խեղճ տղաքս, փոխանակ զանոնք իրենց աշխատանոցներուն մէջ թողու և

վերադարձիս ըսելու թէ ի՛նչ աղէկ ժամանակ անցուցի՝ աղօթելով հանդերձ իրենց հոգիներուն համար : Տղաքս լողալ, թիավարել, առագաստանաւ գործածել, գնդակ խաղալ, կոփամարտ, մարզանք, հրացանաձգութիւն, ևն. կը սորվէին և թուով հետզհետէ կը շատնային : Ոմանք տակաւին լաւագոյն բարեկամներուս դասուն մէջ են : Աշխատանքը կամ զոհողութիւնը զոր հաւատքիս պատճառով յանձն առի այս ուղղութեամբ՝ լիովին գոհացուց զիս :

ԳՈՒՐՍ ԳԵՊ Ի ՃՍՄԲԱՆԵՐԸ

Յետ միջօրէի դասը սակայն ազատ կը թողուր Կիրակի իրիկունը, և ես բարեբախտութիւնն ունեցայ Աւստրալիացի երիտասարդի մը պատահելու, որ հիւանդանոցի մէջ կ'ուսանէր և Կիրակի իրիկունները Րէտքլիֆի աղքատ թաղերուն մէջ կը քարոզէր : Վաղուց հետէ սորված եմ աղօթքներուս պատասխան համարիլ զայս :

Հիմա կ'զգամ թէ կրօնն ինձի հետ զարգանալով չափազանց պատկառելի բան մը եղած է, երբ միաք կը բերեմ ողորմելի այն դպրոցը և երեկոյեան կարճ պաշտօններն ստորիկրեայ այն վեց ժողովուրդներուն մէջ : Ոչ ոք կը գողնայ հիմա երգարանները, կամ պաշտօնի կու գայ ոստիկանի մը ծանր հարուածէն ուռած սեյած աչքերով, կամ պատկեր ու կարասի կը կտրտէ ձեր մէկ երկու վայրկեան ուշ ներս գալուն պատճառով, կամ ամուր կը հրէ ձեզ երբ անկարգութիւն ընելուն համար դուրս կը վռնտէք զինք : Զարմանալի կը թուի թէ ո՛րքան երկուքս ալ կը սիրէինք այդ գործը : Թերեւս պատճառը սա է որ մենք մեր գործին հակառակը կը

սիրենք և աւելի լաւ փոփոխութիւն ու հետեւապէս հանգիստ կ'ըզանք ատով քան շաբաթ երեկոյ զիւղ երթալով և հոն արտատովոր ճաշ մը վայելելով, սիկար մը ծխելով կամ քուն մը քաշելով յետոյ երաժշտանոցին մէջ և ի հարկին խիղճը հանդարտեցնելով կորսուած երաժշտական վայելքին համար: Հաւատքի համար ահաւոր վտանգ կայ չափազանց պատկառելիութեան մէջ, Աշխարհի ժպիտը վտանգաւոր է Յիսուս Քրիստոսի հետեողին: Երբ Եպիսկոպոսականները պատկառելի էին, Աստուած Մեթոտականութիւնն հանեց, Մեթոտականութեան հետ ալ Փրկութեան Բանակը:

ԸՆԿԵՐՆԵՐ ԾՕՀԻԼ

Բոլորովին ուրիշ հարց էր թէ ի'նչպէս պէտք էր հաւատք գործածել ընկերներու և ինձմէ մեծերու քով: Այն ժամանակ անկարող էի պատասխան տալ, եթէ իմ հաւասարներս ըսէին թէ Հըքսլի և Թինալը, Պէրթուէ և Վոլթէն, Ֆրուտ և Ռընան, Մորլի և Միսիս Հըմֆրի Ուարտ և ուրիշներ փչրած ջնջած էին Յիսուսի պահանջները: Կրնայի միայն ըսել թէ կը հաւատամ, վասն զի կը հաւատամ նման այն կնոջ որ վերջնապէս ընկղմեցաւ ընկն մէջ՝ շարունակելով երկու մտանքը շարժել «Մկրտա» հասկցնելու համար: Գործս աւելի կը դժուարանար ինձմէ մեծերու քով: Ամէն անգամ որ հաւատք ծաղրող մը գտնէի, որու խելքին առջև կը խոնարհէի ես, ինչպէս ուսանողը կը խոնարհի իր ուսուցիչներուն առջև, պաղ դող մը կ'անցնէր կրնակս ի վար, կամ կապարի պէս կը թողուր սիրտս մինչև որ ողորմելի դպրոցիս մանչերուն քով երթայի

սփոփուելու համար: Տարիներէ ի վեր անուանապէս Քրիստոնեայ էի, և սակայն չունէի փորձառութիւն մը որով կարենայի փաստաբանել: Նախորդ տարիներու արդիւնքները մտքիս մէջ թողած էին լոկ սա չարապայտուած հետեութիւնը թէ Քրիստոնէութիւնը ձախողած է և թէ երիտասարդներէն անոր յարողներն այնպիսի խեղճեր են միայն որ երկինք երթալու համար ապահովագրութեան տոմս կը փնտռեն:

Չեմ կրնար չչիշել հոս միջադէպ մը, որ խորապէս տպաւորեց մտքիս վրայ թէ ինձի համար հաւատքը գործածելու ուղիղ կերպը հաւատքով ապրելն է: Ոսնագնդակի մրցախաղ մը ունեցած էինք, որու մէջ ես խուճբիս պեան էի: Յետոյ հազուեցանք մեծ սրահի մը մէջ: Այդ պահուն մեծ բաղմութիւն մը ներկայ էր հոն, և մէկը սեղանին վրայ ելլելով սկսաւ կարգալ և անարգանքով մեկնաբանել Սբ. Գրոց հատուած մը: Բնականապէս խնդրեցի որ զազրի մինչև որ ես մեկնիմ ու չհարկադրուիմ լսել: Մարդուկն ալ հաւանեցաւ ոչխարային վեհերոտութեամբ: Քանի մը տարի յետոյ, մոլորած խեղճ ուսանող մը շատ զարմացուց զիս՝ գալով և խրատ մը խնդրելով ինձմէ: Կ'երևի թէ ինք վերոյիշեալ միջադէպին ժամանակ սրահին մէջ գտնուեր էր: Ըսաւ թէ իմ ակար բողոքս իր սրտին ազդեր էր: Այսպիսի անկարեւոր արարքներ հաւատքի ուղիղ գործածութիւն են յայտնապէս, և վստահ եմ թէ երկբայելի բաներու դէմ բնական ու համեստ կերպով բարձրացած բողոք մը այնպիսի տեղերու մէջ, ուր կը կարծուի թէ այդ բաները կրնան տեղի ունենալ առանց արգելքի, Քրիստոսի

գատին համար աւելի օգտակար կ'ըլլայ քան շատ աւելի պերճախօս ճառերն այն ժողովներուն, ուր ամէն ոք այդպիսի բաներ կ'ակնկալէ: Այսօրինակ կարգ մը փորձառութիւններ ունեցած եմ ես:

Քաւ լիցի որ չգնահատեմ թէ ո՛րքան կարևոր է կարենալ բանիմաց բողոքի ձայն մը բարձրացնել ստպիսի սուտ յայտարարութիւններու դէմ թէ միսիոնարներն են պատերազմներու կէսին պատճառը, թէ գիտունները լքած են հրաշքներու հաւատքը, են: Բայց երբ ուղեղն անկարող է ժամանակ տալ ամէն հարցումի պատասխանները սորվելու, մարդս ուրիշ բանով մը գոհ ըլլալու է: Աւելին կայ: Ես կ'զգամ թէ փաստի մը ջխտաբարութիւնը երբեք այնքան զօրեղ տարփողում չէ Քրիստոսի համար որքան արարք մը, որ կ'ապացուցանէ անոր մարդիկ փոխելու կարողութիւնը:

Թէ ԻՆՉՈՒՆ ԳԱՅԻ ԼԱՊՐԱՏՈՐ

Անձնական փորձառութիւն մը եւս կ'ուզեմ պատմել: Շատ անգամ կը հարցուի թէ ի՞նչպէս եղաւ որ ես Լապրատոր կամ Ուլկիանոսն ընտրեցի իբրև կեանքի գործիս ասպարէզ: Իմ սովորութիւնս է միշտ Աստուծոյ խնդրել որ ամէն օր ինձի սորվեցնէ հաւատքս ուղիղ գործածել: Բնաւ տարակոյս չեմ ունեցած թէ կը սորվեցնէ ան: Սակայն կրնամ անկեղծօրէն ըսել թէ կեանքի հաճոյքները լքանել և միսիոնարական անձնուրաց կեանք մը վարել որոշելու համար երբեք մեծ դժուարութիւն կամ տագնապ չկրեցի: Ընդհակառակն ետանդով փնտռեցի աշխարհի մէջ իմ տաղանդներուս յարմար անկիւն մը և ամբողջովին թողուցի զայն անոր, որու

առաջնորդող ձեռքը այնքան որոշ կը տեսնէի կեանքիս զէպքերուն մէջ որքան կը տեսնէի բազմաթիւ նաւարկութիւններու ատեն նաևս վարող նաւուղիդին ձեռքը:

Հաճոյքի իմ գաղափարս միշտ եղած է օգտակար ըլլալ մարմնի, մտքի կամ հոգեոյ: Թղթախաղը ժամանակի վատնում կը համարիմ, նմանապէս թատրոնն ընդհանրապէս: Այլըլը միշտ վնասակար է: Ասոնցմէ և այսպիսի շատ ուսելիքներէ հրաժարած եմ առանց ուրիշներ քննադատելու, որոնք տղայութենէս ի վեր տեսած եմ թէ կը գործածեն այդ բաները:

Ամենամեծ հաճոյք զգացի ծով երթալով: Կատարեալ հրճուանք էր ինձի գիտնալ թէ միակ և հետեւապէս լաւագոյն բժիշկն էի հոն: Երկարատեւ հացկերոյթներ, պարեր, ընդարձակ թղթակցութիւններ միշտ ատելի էին ինձի: Ուստի մեծ զըրկում մը չգտայ այն պարզ կեանքին մէջ զոր ձրկնորաներու մէջ պիտի անցընէի: Հոն աստուածաբանութիւն անձանօթ էր, յարանուանութիւններ նմանապէս, և երբ գործը զիս փնտռեց առանց երբեք զայն փնտռելուս, ուրախութեամբ ընդունեցայ: Այս չցուցներ թէ ինչո՞ւ գացի Լապրատոր, ոչ: Թերևս քիչ մը ճիգ թափեցի տունէն բաժնուելու համար: Սակայն կեանքի, մարմնի, մտքի և հոգիի վայելքի համար կրնամ միայն ըսել թէ կեանքի ամէն ասպարէզ ուր կ'երթամ՝ վերջինէն աւելի հաճելի կը գտնեմ: Ասկէ կը հետեցնեմ թէ հաւատքի ուղիղ կերպը պիտի ըլլայ հաճելի գործածում: Երբեք չեմ հաւատար թէ Աստուած կ'ուզէ որ իր ծառաները կախերես ըլլան, և եթէ իրենց

գործը կը տխրեցնէ զիրենք, պէտք է որ փոխեն : Վասն զի կարելի չէ որ իրենց սահմանուած գործն ըլլայ այն : Կարելի չէ անշուշտ որ Յիսուսի նման ըլլալը ապերջանիկ ըլլալ ու թշուառ երեւի ըլլայ :

ՀԱՒԱՏՔ ԵՒ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ՆՈՅՆ ՁԵՆ ԵՐԲԵՓ

Անտեղի կը թուի այսքան երկարաբանել ըսելու համար թէ հաւատքն ուղիղ գործածելու համար պէտք է զայն կիրարկել : Կարծես թէ սակայն պէտք է այս տեսակ դիտողութիւն մը աւելցնել, այսինքն թէ հաւատքի կիրարկումը հաւատք կիրարկել է և ոչ թէ գիտութիւն : Անցեալները ծովու վրայ տասնընէնգ մղոն պիտի ճամբորդէի : Խորտուբորդ սառեբու վրայէն ճամբորդել շատ դժուար պիտի ըլլար : Բայց տեղ մը երկար պատառուած մը գոյացած և վերստին սառած էր ողորկ ու նուրբ խաւով մը ծածկուելով : Վստահեցանք այդ գծին ու ապահով ճամբորդեցինք անկէ :

Հաւատքի գործածումը Աստուծոյ հանդէպ լուռ վստահութիւն ու հնազանդութիւն է : Մարդոց հանդէպ կը նշանակէ առարկելէ և վիճելէ դադրել և սկսիլ արձագանգ ըլլալ այն սիրոյն զոր Քրիստոս ցուցուց համայն մարդոց, բարիներուն, չարերուն և անտարբերներուն միանգամայն : Ամէնէն աղէկ սիրողը ամէնէն աղէկ կը ծառայէ և ամէնէն աւելի յօժար կ'ըլլայ անտեսել իրեն եղած անիրաւութիւնները : Տէրն անդադար ուրիշներու սխալները չէր փնտռեր և մեղքերը չէր նշաւակեր : Խստիւ խօսեցաւ կեղծաւորութեան դէմ և շատ հաւատքի չդոյութեան դէմ : Բայց շատ քիչ բան ըսաւ Մագդաղենացիին և իր եղբօրը ժառանգութեան բաժինը գողցող մարդուն վրայ :

Գ

ԻՆՉՊԷՍ ՊԷՏՔ Է ՊԱՀԵԼ ՀԱՒԱՏՔԸ

Հաւատքը պահելու առաջին միջոցս էր պահելու հաստատ որոշում : Որոշեցի թէ, եթէ իմացական դժուարութիւններ ծագին, պիտի սպասեմ մինչև որ անոնք իրենց պատասխանը տան Հէնրի Տրըմընտի անպատասխանի նամակներուն նման : Իսկ եթէ երբեք չտան, պիտի սպասեմ մինև որ կեանքի գաղտնիքը լուծուի : Այս սկզբունքով ընհանրապէս մէկ երկու շաբաթէն բոլորովին կը մոռնայի զանոնք : Իրողութիւնը սա էր որ բժշկական շատ գործ ունէի ընելու :

Ինծի ինչ կարեւորութիւն ունէին յաւիտենական պատիժ, յաւիտենական վարձք, յաւիտենական ինքնութիւն, վերջին օրը (թէ երբ պիտի գայ), նախասահմանութեան և յետահադրամեանութեան վարդապետութիւնները, եղջերուոր գաղանին և կարմիր կնոջ նշանակութիւնը, Յովհաննէս առաքեալին արժանահաւատութիւնը, Ծննդոց գիրքին գիտութիւնը, Հնգամատեանին հեղինակութեան հարցը, Կայէնի կնոջ հանելուկը, մանկամկրտութիւն, երէցներու և Քրիստոնեայ կարծեցեալներու շար արարքները : Իմացական կնճիռներու յատուկ տուփ մը ունէի, ուր կ'երթային իյնալ այդ կարգի ամէն խնդիրներ, և ես ազատ կը մնայի ընթացքս շարունակել : Դովտի կնոջ պատմութիւնը շատ աւելի օգնեց ինծի քան Կինէսի Դարուն Մօսարոս Վախնաւը : Չեռքը մածին վրայ դնող և ետին նայող մարդուն վրայ մեր Տէրոջ ըսածն ինծի աւելի օգտակար եղաւ քան Քրիստոնէական Ապոստոլի Ըն-

կերութեան բոլոր հրատարակութիւնները : Համա-
ժողովներու գալով , ես կ'անցնէի արքայական մատ-
ուռակ Նէեմիայի , հոյակապ հայրենասէր և հերոս
այդ մարդուն , վերարկուին ետին , և կը մերժէի
երթալ նոյն իսկ Գէզիք , Անգղիական սրբանուէր
այդ քաղաքը , որ այնքան կը շեշտէ սուրբ կենցաղի
պէտքը և աշխարհահամբաւ հոչակ ունի իբրև ժա-
մադրավայր Քրիստոնէական համաժողովներու : Կը
մերժէի , վասն զի այդ էր միակ ժամանակս , երբ
կրնայի Կիրակնօրեայ դպրոցի աշակերտներս Հիւ-
սիսային Ուէյլս և Նորթհիլթ տանիլ , նաև վասն
զի այդ է ամէնէն բազմազբաղ ժամանակս ձկնորս-
ներուն մէջ :

Ի բաց առեալ ինչ որ կը տեսնեմ թէ Քրիստոս
կ'ընէ այսօր աշխարհի մէջ , չեմ կրնար ուրիշ ոեէ
բացատրութիւն տալ , այլ պարզապէս կը խոստո-
վանիմ սա իրողութիւնը թէ հիմա որ քաղնընդ
տարի անցած է , յորմէհետէ Մուտի և իր մարդիկն
ըսին թէ Քրիստոսի հաւատքն ինչ կարող է ընել ,
կը հաւատամ թէ հաւատքս գիտութեան փոխուած
է : Եթէ այդ մեծ մարդը կարող ըլլար գերեզմանէն
ելլել և հոս գալ հիմա , կարծեմ ոտքի ելլելով պիտի
ըսէի անոր , «Մր . Մուտի , բացարձակապէս իրա-
ւունք ունէիք :» Սակայն թերևս ներկայ անսովոր
պարագաներուն մէջ աւելցնէի նաև , «Այնպէս չէ :»
Միթէ պիտի մոռնամ երբեք այն միւս միտակ ա-
ռիթն ալ , երբ տոմարչորս տարի յետոյ տեսայ զինք
Պոսթընի մէկ պանդոկին մէջ : «Մր . Մուտի ,» ըսի
անոր , «տասնչորս տարի առաջ ես հաւատքս Յի-
սուս Քրիստոսի վրայ հաստատեցի ձեր քարոզը
լսելէ ետև :» «Աա ,» պատասխանեց ան զիս վերէն

վար գիտելով , «և ինչ ըրիք անկէ ի վեր :» Պա-
տասխանեցէս ետքը , յարեց . «Չէք զղջար , կարծեմ .
այնպէս չէ :» «Անշուշտ ոչ :» «Ուրեմն , այս իրի-
կուն Թրէմընթ տաճարն եկէք , ձեր պատմութիւնն
ըրէք , յետոյ կրնաք վերնատունն անցնիլ և ձեր
ընկերներուն խօսիլ : Երէկ շատ քիչ էին հոն Քրիս-
տոնեաները : Մնաք բարով :» Հարցում մը իսկ
չըբաւ թէ արդեօք նախահագարամեան էի և կամ
այս թէ այն վարդապետութեան յարած :

Կրնայ մէկն ըսիլ , «Հաւատք պահելու ձեր
կերպը խելացորական է : Աստուած ձեզի խելք
տուաւ ճշմարտութիւնը գիտնալու համար :» Կ'ըն-
դունիմ , բայց ամէնս չենք սորվիր զայն Միլլի
Տրամբանութենէն , կամ Յունարէն Բառարանէն ,
կամ Նոր Աստուածաբանութենէն , կամ Գերման
քննադատութենէն , կամ Գուրանէն , կամ Վէտա-
ներէն , կամ Մորմոն վարդապետութեան գիրքէն ,
կամ Գիտութեան և Առողջութեան գիրքէն , ոչ
իսկ Նոր Կտակարանէն : Թէպէտ անձնապէս կը
հաւատամ թէ Նոր Կտակարանն Աստուծոյ Ոսօքն է ,
կը տարակուսիմ թէ Քրիստոս կ'ուղէ որ մեր հա-
ւատքը Նոր Կտակարանի կամ ուրիշ ոեէ մէկ գիր-
քի վրայ հաստատենք , ո՛ւր կը մնայ որ տառական
ներշնչումի վրայ խօսինք : Կարծեմ ինք անձամբ
գիրք մը պիտի գրէր և անոր վաւերականութիւնը
պիտի երաշխաւորէր ամէն ժամանակի համար , կամ
գէթ պիտի աշխատէր որ տասներկու աշակերտներուն
երկուքէն աւելին գրէին իր կեանքին պատմու-
թիւնը : Յոբ կ'ըզձար որ իր խօսքերը գիրքի մը մէջ
քանդակուէին կապարեայ և երկաթեայ գիրերով ,
և քանդակուեցան , թէպէտ չեմ գիտեր թէ պիտի

չկրնայի ես առանց անոնց ալ շատ հանգիստ ապրիլ : Մակայն , որչափ գիտեմ , յիշատակարան մը չունինք թէ Յիսուս Քրիստոսի խօսքերն իր իսկ անձնական խնդրանքով գրուեցան , այլ շատ ուշ , իր մահէն բազում տարիներ ետքը , թէպէտ այնքան պահանջներ կը դնեն և այնքան բացարձակօրէն ահաւոր յայտարարութիւններ կը պարունակեն որ թագաւորութիւններ տապալեցին , քաղաքակիրթ աշխարհն յուզեցին և իրենց ունկնդրող ազգերը փոխակերպեցին : Անով « Բաւեր մարմին եղաւ ու մեր մէջ բնակեցաւ : »

Յիսուս աւելի անջնջելի տառերով գրեց : Գրեց լեզուով մը , որու մէջ յաջորդ դարերու գիտութիւնը ունէ թերութիւն չգտաւ դեռ , թէև հետզհետէ զարգանալով հաստատեց անցեալ գիտութեան յիմարականութիւնը : Գրեց այնպիսի տառերով , զորս անցաւոր մարդը , թէև յիմար , կարող է հասկնալ . այս , կարող է , կը հաւատամ , այսօր ալ հասկնալ , եթէ միայն ուզէ : Գրեց այնպիսի տառերով զորս կարգաւ կարող են անոնք որ կը վազեն , և այդ շատ կարևոր գեղազրութիւն է քսաներորդ դարու համար : Վասն զի ամէն ոք այնքան արագալագ է որ հետզհետէ քիչ ժամանակ կ'ունենայ զանգակի , դրքի և մոմի տարու : Մարդիկ երկնային նշան կ'ուզեն , և կը հաւատամ թէ նշաններն ալ կան ամէն կողմ , եթէ միայն ժամանակ ունենան անոնց նայելու :

Չինու , Հնդկաստանի և Ճափոնի , նաև երկրի ծայրագոյն մասերուն մէջ հաւատքի յողթանակներէ նոր վերադարձող երիտասարդներ միշտ ունկընդիր կը գտնեն , երբ պարզ լեզուով պատմեն ինչ

որ տեսան իրենք : Շատ մարդիկ կը մտածեն թէ ինչո՞ւ այսքան կը շատնան ուսանող անձնուէրները : Պատճառը սա է որ այդ մարդիկը գիտեն թէ « բան մը պիտի տեսնեն իրենց դրամին փոխարէն : » Մարդիկ կը խանդավառուին , և իրենց անձն ու բոլոր ունեցածը նոյնքան յոժարակամ կու տան այսօր որքան կու տային Գալիլեայի Մովսէս քով իրական ապրանքին համար որ գործ կը տեսնէ , որ բանի մը կը ծառայէ : Մէքայի կարողութեամբ օժտուած մարդիկ Եուկանտա կ'երթան վայրենիներու մէջ ապրիլ ու մեռնիլ , Քրիստոսի համար ճանապարհ հորդել : Քլաու Հնդկաստան կ'երթայ ջրանցներ բանալ : Լիվինկսթընի պէս մարդիկ Ափրիկէ կ'երթան Քրիստոսի համար երկիր խուզարկել : Տընքընի տաղանդով մարդիկ Մէթաքաթլա կ'երթան համագործակցական ձեռնարկներ հաստատել կարմրամորթներու համար : Չարլս Կորաընի նման մեծ ղինուորականներ Կրինիչի աղտոտ փողոցներուն մէջ կը բնակին և կրնանք այսօր ալ գիտնալ հարստութեան և ընկերային գիրքի տէր մարդիկ որ երկրի հեռաւոր ծայրերը գացած են և օրն ի բուն հոն կ'ապրին Քրիստոսի համար , ինչպէս պիտի ընէին առաջին դարուն մէջ : Այս կարգի քարոզիչներէն ոչ մին հայրենիք վերադարձած և ցաւելով ըսած է թէ ոչ ոք մտիկ կ'ընէ իրենց և թէ պարապ են իրենց եկեղեցիները : Յիսուսի լեզուով ու տառերով գրեցէք ու քարոզեցէք դուք աւետիսց նոյն պատգամը , անոր ոգով ու կերպերով գործեցէք , անոր ուղիէն ընթացէք , և թող մարդիկ փաստաբանեն , խօսին ու բարձր կամ ցած քննադատութեամբ զբաղին մինչև դատաստանին օրը : Սակայն մարդ-

կութիւնն հոծ զանգուածներով պիտի գայ լսել ձեզի
և դուք անոնց լոկ ականջները պիտի չպարարէք,
այլ անոնց կեանքերը պիտի նորոգէք: Չէք կրնար
չպահել, չփայփայել ձեր հաւատքն այն աղբիւրքին
վրայ, որ կը տեսնէք թէ կենաց ջուր կու տայ ծա-
րաւէ մնոնող մարդոց:

ՆԵՐՔԻՆ ՎԿԱՆ

Յետոյ, եթէ սկսած էք կորսնցնել ձեր հաւատքը
Գաղարացիներու խոզի պատմութեան վրայ, այդ
մէկ հրաշքին պակասն զգալի պիտի չըլլայ ձեզի,
երբ հարկադրուիք լքանել զայն: Վասն զի, եթէ
անպատկառութիւն չէ այսպէս ըսել, դեռ երկու
վեցեակ ամուր իրողութիւններ կը մնան ձեզի ձեր
խակ անձնական փորձառութենէն, որոնց վրայ պիտի
կրնաք երդում ընել դատական ատեանի մը մէջ,
և որոնք այսօր տասնապատիկ աւելի օգտակար
պիտի ըլլան ձեզի և ուրիշներու քան ձեր վերջ-
նական որոշումը նկատմամբ այն դժբախտ անա-
ստէններուն ձակատագրին: Եթէ կրնաք վկայու-
թիւն մը տալ այնպիսի բանի համար «զոր տեսած
ու լսած էք դուք,» ատեանէն դուրս պիտի չվտար-
ուիք՝ ձեր վկայութիւնը գիրքի չոր ծանօթութեան
չափ անհամոզիչ ու անընդունելի համարող մարդոց
մեծամասնութեան մը ձեռք, այլ ամէնէն յարգի
վկան պիտի ըլլաք Քրիստոսի համար և ամէնէն
վտանգաւոր թշնամին տարակոյսի դեմ: Պիտի
նմանիք անխռով բայց անհերքելի այն կոյրին,
զոր բոլոր քահանաներն ու ուսեալ մարդիկ չկրցան
պապանձեցնել, վասն զի ամբողջովին այլայլեցուց
զանոնք՝ իրողութեան կառչելով ու կրկնելով, «Մի-

այն զայս գիտեմ:» Ուրիշ բան չեմ գիտեր. «միայն
զայս գիտեմ՝ որ կոյր էի և հիմա կը տեսնեմ:»
Եթէ կը փափաքիք օգնել ուրիշներու որ պահեն
իրենց հաւատքը, ելէք և բան մը ըրէք Քրիստոսի
համար:

Մանաւանդ եթէ կ'ուզէք որ ձեր հաւատքը
տկար — զգայնիկ տունկ մը — չըլլայ, ձեր հետ կրե-
ցէք զայն: Մի ամէնաք ցոյց տալ և բնական
լեզուով խօսեցէք որքան գործի կամ հաճոյքի նոյն-
քան անոր վրայ: Փառաւոր չէնքի մը ջերանոցը,
հաւատքի միջավայրի զարդարուն պճնանքը, կրնայ
կենդանութիւն տալ անոր, երբ կ'օկսի խամրիլ,
բայց խեղճ միջավայր է, եթէ միշտ հոն պահուի:
Անշուշտ անպիտան խոտի մը պիտի վերածէ զայն,
եթէ չուտով բաց օդի մէջ չհանէք վերստին: Վան-
քի կամ վանական խուցերու պազ մթնոլորտը,
արտակերտն զգեստներու բարձր ցանկապատը, ա-
նօգուտ են ինծի: Այս ըստ իս ձեր տունկը թաղա-
րի մէջ պահել է այնպիսի տան մը մէջ, ուր ար-
գարև շատ սակաւ են ընդ երկար առողջ մնացող
տունկերը:

Յիսուսէ հիմնուած և առանց ուէ ֆիզիքական
այժի տակաւին պահուած թաղաւորութեան մեծ
աճման ու զարգացման ապացոյցն էր որ այնքան
ազդեց նախոյէտնի վրայ: Իրողութիւնն այն է թէ
հաւատք ունենալու համար մարդիկ վկայութիւն
կ'ուզեն: Մենք յանձնարարական կը հարցնենք,
երբ մեզի դիմում կ'ըլլայ պաշտօնի, կամ դրամի
շահագործման և կամ ընտանեկան բժշկի համար:
Մարդիկ կ'ուզեն տեսնել թէ Քրիստոսի հաւատալ
կը նշանակէ ընկերային հարցերու և քաղաքական

հարցերու լուծում և մարդկային սիրտերու և տու-
ներու փոխակերպում :

Յարածուն ընդվզում մը կայ պայմանադրական
կրօնի դէմ: Խորհուրդն ազատ է և խորհրդի ար-
տայայտութիւնն հետզհետէ աւելի ազատ կ'ըլլայ
բանիւ և գործով: Փառք Աստուծոյ: Մարդիկ
սկսան տեսնել թէ ի՞նչ բանի կը կարօտին և աւելի-
լաւ յայտնել թէ ի՞նչ բան կ'ուզեն: Ո՞վ կ'ուզէ
առանց կենարար պատգամի քարոզիչ: Այսպիսիներ
հիմա իբրև հաւատքի ծանուցում անօգուտ են,
այո, յոռեգոյն քան անօգուտ:

ՀԱՒԱՏՔ ԽՈՆԱՐՀ ԴԱՍԱԿԱՐՔԻ ՄԷՋ

Ահա լաւ ծանուցում մը: Խեղճ գործաւոր աղ-
ջիկ մը կը բնակէր մեծ քաղաքի մը մէջ չորս զա-
ւակով ապրող աղքատ որբեւարիի մը մօտ: Դրամ
չունէր որ կնոջ տար, թէև հաւատքը զինք կը
զրգէր տալ: Ուստի գնաց անոր սորվեցուց այն
կերպը, որով ինք իր ապրուստը կը հանէր: Այդ
կերպն էր փափուկ նիւթերու մասնաւոր լուացում
մը: Ի վերջոյ բնակակից եղաւ որբեւարիին և յաջո-
ղապէս թեթեւցուց անոր բոտը:

Ահա ուրիշ մը: Չորս զաւակով մարդ մը մեր
ծովափը թողուեցաւ տակառ մը ալիւրով միայն,
երբ Դեկտեմբեր ամիսը կ'սկսէր: Պիտի կրնար ա-
ւելի գնել, եթէ միայն յաջողէր մուշտակի կենդա-
նի որսալ: Այն ժամանակ ալ պիտի հարկադրուէր
զրեթէ քսան մղոն հեռու տանիլ զայն քաշելով,
թէև տկարացած էր սնունդի նուազութենէ: Յան-
կարծ զբացի մը եկաւ անոր գուռը, և ըսաւ թէ
իր եօթն անգամով ընտանիքը իրենց վերջին պա-

տառը կերած էին երկու օր առաջ: Մարդուկն, ի սէր
Քրիստոսի, իր միակ տակառէն ամբողջովին լեցուն
տապակ մը ալիւր հանեց և տուաւ զբացիին:

Ահա մարդ մը որու ընտանիքին ապրուստի
միակ միջոցն էր 400 տոյարնոց ուռկան մը, որու
վերածած էր իր ամբողջ հարստութիւնը: Սակայն,
Քրիստոսի յայտնի հետևող ըլլալով, իր ընկերնե-
րուն պատճառով կիրակի օր չէր երթար պահպա-
նել զայն սառերէն: Մէկը Քրիստոսի համար ըրաւ,
միւսը Քրիստոսի համար տուաւ: Վերջինը Քրիս-
տոսի համար մեծագին զոհողութիւն էր: Ո՞րը ձեզ
կը մզէ սիրել և Քրիստոսի հաւատալ, անոր այս
օրուան զօրութեան այս խոնարհ ապացոյցները թէ
անցեալ կիրակի առտուան այն վերացական հետա-
զօտութիւնները, ուղիղ ժամերգութիւնը և քա-
րողութեան պերճիմաստ ոճը:

«ՆԱԽԱՊԵՏԻՆ ՀԱՐՅՈՒՐ»

Որովհետև հաւատքս քարոզութեան յիմարու-
թեան միջոցով եկած է, չեմ ուզեր բոլորովին յի-
մարութիւն համարիլ քարոզութիւնը: Սակայն հիմա
հաւատքս աւելի կ'օգտուի իր պտուղը տեսնելով
քան ուրիշ ոեւէ բանով: Ուստի անձնապէս կը քա-
րողեմ (կամ կը ջանամ քարոզել) մասնաւոր իբրև
ուրիշ գործի յարակից մաս քան իբրև գլխաւոր
զարման անհաւատութեան կամ իբրև արդիւնա-
ւորագոյն զէնք Քրիստոսի համար: Մեր խումբը
կը բաղկանայ բժիշկներէ, ճարտարագէտներէ, ու-
սուցիչներէ և նաւագններէ: Շոգնաւախ մէջ լսեցի
Քրիստոսի հաւատալու կոչ մը խոնարարին կողմէ
ուղղուած, որ աւելի պերճիմաստ էր քան շատ ու-

ղերձներ զորս կղերականներէ լսած եմ : Անկարելի էր քնանալ այդ կոչին ժամանակ և անտարբեր ունկնդրել անոր : Թուեց պարզապէս կարգ մը իրողութիւններ , որոնք գիտէի թէ ուղիղ էին և որոնք բուն նպատակին կը ծառայէին : Անգամ մը հրաւիրուեցայ երթալ մահամերձ մը տեսնել մեր ծովափին դէմ կեցող ձկնորսանաւու մը մէջ : Խցիկէն մեկնելու պահուս մարդը գոչեց , «Տոբթոր , դուք զիս մոռցեր էք , ես ան եմ որ երկու տարի առաջ դարձի եկայ—» և յիշեց տեղը : «Լաւ ,» ըսի , «քեզի տարբերութիւն մը կ'ընէ՞ այդ :» «Նաւապետին հարցուր ,» պատասխանեց : Եւ նաւապետին խօսքերն անսպառ նպաստ եղան հաւատքիս :

ՉԲԱՆԱԶԵՒՈՒԱԾ ՀԱՒԱՏՔ

Արդարև ընտիր և անշահախնդրական շատ գործ կը կատարուի առանց որոշ խոստովանութեան առ Աստուած հաւատքի կամ թերևս Յիսուս Քրիստոսի Աստուածութեան : Այսպիսի շատ ձեռնարկներ մեծ օգուտ ըրած են ինծի : Շիքակօի մէջ Հըլ տունը և Պոսթընի մէջ Տր. Էվըրէթ Հէյլի ձեռնարկը երբեք զգացուցած չեն ինծի թէ «ուրիմն Քրիստոսի համար տեղ չկայ աշխարհի մէջ :» Ընդհակառակն : Անգամ մը ես արթնութեան քարոզչի մը բնակակից եղայ ճամբորդութեան մը մէջ և խօսքի բռնուեցանք ձկնորսի մը վրայ , որ համարձակութիւնն ունեցած էր իր օրական գործին վրայ աւելցնելու շահակցական ընկերութեան մը խանութպանութիւնն ալ , որպէս զի մաքառէր թոշակի տեղ տպրանք տալու առևտրական ատելի դրութեան դէմ , որ ստրկութեան վիճակի մէջ կը պահէր անոր ընկերակիցները :

Աւետարանիչն , ըստ իս պատուական ուղիղ մարդ , ցաւ յայտնեց որ խանութպանը Քրիստոնեայ չէր : Ես յիշեցուցի թէ «Քրիստոս կ'ըսէ . «Ան որ մեզի հակառակ չէ՝ մեզի հետ է :» «Ոչ ,» յարեց ան . «Քրիստոս չըսեր այդպէս , այլ՝ «Ան որ մեզի հետ չէ՝ մեզի հակառակ է :» Ուրախ եղայ երբ գերքն ուշի ուշով քննելէ ետև տեսայ թէ չղաւեցաւ որ Քրիստոս այդպիսի լայնախոն դատանիլ մը հաստատած է :

ԲԱՅՑ ՀԱՒԱՏՔԸ ԿՕԳՆԵՅ

Ի՞նչ գործօն ալ է այն , բարի կամ անձնուրաց գործ ընել կու տայ մարդոց : Բոլոր սրտով ողջունենք ու գովարանենք դայն : Բայց տակաւին կրնամ ըսել թէ ես տեսած եմ որ Յիսուս Քրիստոսի Աստուծոյ Որդիութեան հաւատքը մարդոց ընել կու տայ ինչ որ ուրիշ ոչինչ ընել տուաւ և անխռով կրել կու տայ ինչ որ ուրիշ ոչինչ պիտի կրնար կրել տալ : Ես տեսած եմ որ անդգայացման սրահը գնաց և հոն սեղանին վրայ ժպտուն դէմքով պառկեցաւ փափկիկ աղջիկ մը , որ վերարուժական ծանր գործողութեան մը պիտի ենթարկուէր , ինչ որ մահու և կեանքի խնդիր էր անոր համար : Այս կողմերու մարդիկ վերարուժական արդի վիճակագրութիւններուն անտեղեակ են , ուստի դանակին սարսափը շատ մեծ է իրենց համար : Ստկայն դեռ երէկ երկու քաջ մարդիկ գործողութեան սրահին մէջ իրենց գիտակցութիւնը բոլորովին կորսնցնելէ առաջ «Յիսուս , ողորմէ՛ ինծի» ըսին :

Յիսուսի հաւատքը թանկագին է ոչ միայն իբրև ճառայութեան զրգապատճառ , այլ ուրիշ նպատակ-

ներու համար ալ : Շատ անգամ կը պարտաւորուիմ փոքրիկ տնակ մը երթալ ուր կը գտնուի երջանիկ կին մը , սիրուն մայր , և շաղկրատող պղտիկներ : Տնակին խոնարհ շրջապատը սիրտս կը կրծէ բարձրագոյ վկայելով դժնդակ աշխատանքին և սիրաւոր հողածուծեանն այն անձին , որմէ կախեալ էին կեանքի ամէնէն անհրաժեշտ պէտքերն անգամ : Սիրտս կը կրծէ , այո , վստն զի գացած եմ լուր տալ թէ զօրեղ բազուկը որ կ'աշխատէր՝ այլևս իրենց օգնութիւն և հանգիստ պլտի չբերէ , թէ արի այն սիրաւոր որ աշխարհը կ'արժէր այս անօգնականներուն՝ մահուան քունով պառկած է : Այդ պահուն հասկըցած եմ , եթէ երբեք հասկցած եմ , թէ Յիսուս Քրիստոսի հաւատքն ինչ կը նշանակէ ինծի և ուրիշներու համար , բան մը զոր անձամբ այն ժամանակ միայն կրնամ կորսնցնել , երբ ինծի համար ալ մեր վերջին դժխեմ թշնամին կամ բարեկամը լուծէ կամ լռեցնէ մարդկային մեր կեանքին առերևոյթ բոլոր ճշմարտազանցութիւնները :

ԳՈՐԾԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆ ԷԱԿԱՆ

Ոչինչ ըսի մեր հաւատքը պահպանելու կամքը և որոշումը գործադրելու բանաւորութեան վրայ : Այդ ինծի այնչափ բանաւոր կը թուի որչափ ուրիշ ուէ բան ամէն զնով պահպանելու որոշումը : Հաւատքը կենդանի բան է և կը մեռնի , իթէ թոյլ տրուի որ միջավայրը անոր հետ անհաշտ ըլլայ : Այդ մեր կամքէն կախեալ է և այդ կամքը գործադրուելու է : Հաւատքի անմիջական միջավայրն է մարմին , միտք և հոգի , և անոնց առողջութիւնը կը նշանակէ հաւատքի առողջու-

թիւն , և իրենց առողջութիւնն ալ կախում ունի իրենց միջավայրէն : Չափազանց ծոմապահուծիւն կամ կերուխում կը խանգարէ անոնց իւրաքանչիւրին առողջութիւնը : Կրնանք չափազանց պարարել մարմինը : Աղեքսանդր մը կրնայ մեռնիլ շուայտութենէ : Կրնանք չափազանց աշխատցնել միտքը — շատ ուսումը կրնայ մարդիկ յիմարեցնել : Կրնանք մարդոց հոգիներուն վրայ այնպիսի բեռներ դնել որ չկրնան տանիլ զանոնք : Դարձեալ , կրնանք սխալ կերպով մտուցանել կամ բաւական չմտուցանել , կրնանք անդամալուծել կամ խեղդել միտքը չըտտի բաներով , կրնանք հոգին սովամահ ընել օրական սնունդի չգոյութեան պատճառով :

Մարմինն առողջութիւնը կը պահանջէ երկբայելի վայելքներէ զգուշանալ , և պէտք չէ դատապարտել մէկը , եթէ ինչ ինչ պարագաներու տակ կը հրաժարի ալքոլէ , սուրճէ , ծխախոտէ կամ նոյն իսկ միսէ : Անտարակոյս իմաստութեան նշան է կամքը գործածել մտքի սնունդ ընտրելու ժամանակ : Անարժէք անվերջ գրականութիւն , անտեղի պայմանադրական թղթակցութիւն , անօգուտ տեղեկութեան մասնաւոր և արտասովոր հրատարակութիւններ մտային առողջութեան չեն սատարեր : Չափազանց շատ ժողովներ և պաշտամունքներ անձկամիտ մաքրակրօնութեան կամ չորափոշի եկեղեցականութեան չափ վտանգաւոր են հոգւոյն : Մը . Մուտի ըսաւ իր ողջմտութեամբ , «Կիրակի օր մի անգամ ընդունիլ բաւական է Քրիստոնէին համար : Աւելի կը զօրանայ սն , եթէ սովորութիւն ընէ տալ մնացեալ ժամերուն մէջ : »

Դարձեալ , Քրիստոսի իմաստութիւնը կանգուն

կը մնայ դարերուն առջև : Ինք պահեց Շարաթը, տօները և Հրէական կարգերն ու կանոնները : Բայց չգատապարտեց Սամարացիները կամ իր աշակերտները երբ Շարաթ օր ցորենի հասկեր կերան, ոչ ալ շաբթուան առաջին օրը պահելու անխախտ կանոններ թողուց : Սակայն փոքր բաներու մէջ մեր ժուժկալութիւնը կրնայ մեր կարծածէն շատ աւելի նպաստաւոր ըլլալ հաւատք պահելու մասին, և մարդս անպատճառ կեղծաւոր չըլլար, երբ չուզէ որ կիրակի օր նոյն իսկ գործի վրայ երևի, կամ չուզէ թուղթ խաղալ դրամով և կամ երբ բացարձակ հրաժարի օգեկիցներէ : Եթէ հարաւային նահանգներու սպիտակամորթները օգեկից ըմպելիներու տուրեւտը խափանելու ինպատ ջուրէտրկեցին լոկ ի սէր իրենց սեւամորթներուն, ո՞վ կարող է քար նետել անոնց վրայ :

Մարմինն աճման իր շրջանին մէջ աւելի ինամքի կը կարօտի : Մտքին մատաղ վիճակին և ընդլայնման շրջանին մէջ կրթական աւելի գիտակից ճիւղեր կը թափուին անոր համար : Բայց հոգին գերեզմանին այս կողմը երբեք չհասնիր կատարեալ վիճակի : Կամ պիտի զարգանայ, կամ պիտի մեռնի : Ուստի պարտաւոր ենք մինչև ցմահ անոր համար աշխատիլ ամենայն փութաշանութեամբ : Այսպէս ամբողջ մարդուն հսկողութիւնն ու ջանքն էական է կեանք ունեցող հաւատքի մը պահպանման համար : Չենք կրնար երկինք քշուիլ հոտանքն ի վար տարուող մեռած ձուկի նման : Փրկութիւնը պիտի գործուի : Ո՞վ ուրեմն ի գործ պիտի դնէ այս հսկողութիւնը : Ի՞մ կամքս միայն թէ Աստուծոյ կամքը : « Ոչ թէ իմ կամքս, հապա քուկդ, » էր մեր Տէրոջ աղօթքին

կէտ նպատակին : « Սորվեցուր ինձի սր քու կամքդ ընեմ, » Այս ըլլալու է հաւատքը պահել ուզող մարդուն սրտին իղձն ու աղօթքը :

Վերոյիշեալ գիտողութիւններուն գործնական հետեւութիւններն ակնբեր են : Ուսեստի ընտրութիւնն ըլլալու է գիտութեամբ մանաւանդ քան բնական ախորժակով : Ո՛րքան մանկիկներ կը մեռնին մայրերու տգիտութեան պատճառով : Ո՛րքան տառապանք և զօրութեան կորուստ և ո՛րքան ալ ծախք կը կրուի զուտ տգիտութեան երեսէն և ժուժկալութեան վրայ աւելի բան սորվելու անտարբերութեան պատճառով : Ո՛րքան ժամանակ կը վատնեն մարդիկ այնպիսի գիրքեր կարդալով, զորս իմաստուն մը պիտի չյանձնարարէր իրրեւ օգտակար կամ նոյն իսկ յարմար սնունդ մտաց : Մեր երեւակայութիւնը գրգռելու և մեզ զգայուն պահելու չուի վէպեր բաւական են անշուշտ :

ՍՐ. ԳԻՐՔԷՆ ՕԳՆՈՒ

Ոչ մէկ գիրք այնչափ օգտակար եղած է ինձի որչափ Սր. Գիրքը : Ես ունէ օգուտ չեմ տկնկալեր ուրիշներու խոստումներէն թէ Սր. Գիրքը սաչափ պիտի կարդան օրը, որպէս թէ գարչիլի դեղ մը ըլլար այն, կամ իմ անձամբ ուխտելէս թէ սաչափ պիտի կարդամ օրը, իմ հասարակ խելքս կ'ըսէ ինձի թէ, եթէ այն լաւ պարարտացուցիչ մը պիտի ըլլայ մեր նորարոյս հաւատքին, այնպէս գործածելու ենք որ հասկնանք զայն : Աշխարհաբար Նոր կտակարանը մեծ օգուտ ըրաւ մարդոց, վասն զի լրագրական լեզուով գրուած է և այդ մասնաւոր յարմարութիւն ունի գաղափարներու դիւրին արտայայտ-

ման համար: Սբ. Գրոց գրաբար թարգմանութիւնը կրնայ նոյնքան շինիչ ըլլալ որքան Վուլկաթայի Լատիններէն կամ Եօթանասնից Յունարէն թարգմանութիւնը: Բայց ես գործնական տեղեկութիւն ստանալու համար Սբ. Գիրքին կը դիմեմ, ինչպէս նաև բժշկական թերթերու:

Եթէ նաևապես նաևուզիդի վերաբերեալ իր ընթերցողները Սբ. Գրոց գրաբարով միայն ընէր, ես ընդհուպ պիտի վնասէի ուրիշ մը որ զիս խութերէն հեռու պահէր և տանէր այն նաւահանգիստը ուր կ'ուզեմ հասնիլ: Միացեալ Նահանգներու սեղանաւորական մեծ հրապարակին մէջ չեն պատարակուիր այն մարդիկը որ Ամերիկեան արդիական լեզուով կը կարդան սեղանաւորական լուրերը: Գրիստոս ալ կ'ուզէ որ իր գործին մէջ մարդիկ աւելի արթուն, գործունեայ ու արդիւնաւոր ըլլան քան արժեթուղթի տուրևառի միջնորդները: Պէտք է որ իր մարդիկն իրենց ժամանակակիցներէն աւելի յառաջացած ըլլան իրեն նման: Մեկնութեան միակ գիրքը որու դիմել կը յօժարէի ես՝ Մէթհիւ Հէնրիի գիրքն էր: Սփըրճըն ըսաւ օր մը, «Եթէ մէկը չունի այդ գիրքը, պէտք է վերարկուն ծախէ և գնէ զայն»: Այնքան գործնական է որքան Միսիս Պիթընի խոհարարական գիրքերը:

Բայց ես հաւատքի նպաստող գիրքերու մասնապէս չեմ: Տգեղ գրովս կը մրտաեմ բոլոր Սբ. Գիրքերս, որ ինծի հին բարեկամներու պէս են: Այնչափ ալ աժան են որ երբ անընթեռնելի ըլլան՝ կրնամ նորեր գնել: Եստ կ'օգտուիմ ետ դառնալով և նայելով թէ հաւատքս ինչպէս աճած է՝ այսինչ համարը վերջին անգամ մեկնաբանելէս ի վեր:

Մտային շատ խնայութիւն և շատ արդիւնաւորութիւն կարելի է նաև ապահովել քաղաքակրթութեան արդի բոլոր պերճանքներուն, մանաւանդ հեռաձայնի, գործածուած կանոնաւորելով: Ես շատ անգամ կը մտածեմ թէ արդեօք թիւը գիրքին մէջ դնելն իրապէս կորուստի պատճառ չըլլար աւելի քան շահու: Հոգիի առողջութեան համար Գրիստոնէական չափազանց աշխատութեան օրինակներ կը յիշուին: Սակայն իմ կարծ վործառութեանս մէջ այդ պատճառով պատահած մահերու թիւը ծանր երևոյթ մը չէ եղած: Կարծեմ աւելի շատ վտանգ տեսած եմ «Չղային պարտատուութեան» համապատասխան վիճակէ և համանման պատճառներէ, ինչպէս աշխատանքի սակաւութիւն, թարմ օդի և մարմնամարդի անբաւականութիւն, անձնաքննութեան չափազանցութիւն, և անագին մտահոգութիւն անձնական առողջութեան պայմաններու մասին: Այս միշտ կը յիշեցնէ ինծի բարեկամ մը, որ սև արջ մը գնեց իբրև ընտանի անասուն մեծցնելու համար: Եւ երբ ձմեռ եկաւ, դրաւ զայն տակառի մը մէջ որպէս զի հոն մնայ թմրեալ, և ապա թաղեց տակառը: Սակայն միշտ կ'ուզէր նայիլ թէ տակառին հոն է: Ուստի քանի մը շաբաթ ետքը տակառն հանեց թաղուած տեղէն, և անա արթնցաւ գողանը և քիչ մնաց որ բոլորովին մեռնէր:

Հաւատքը գործածուելու է որ իր կենսունակութիւնը պահէ: Ոչ մէկ հաւատք կրնայ երկար ապրիլ քնախտէ ետ: Եստով մեղկ ու անօդուտ կ'ըլլայ:

ՀԱՒԱՏՔԻ ՆՈՐՈԳՈՒՄՆԵՐ

Դարձեալ, այն մարդուն որ յօժարակամ կը հետեւի այնպիսի գործերու և սովորութիւններու որոնք զիտէ թէ ուղիղ չեն՝ վնաս չունի իմանալ թէ իրական հաւատքէ զուրկ է ինք: Նոյնպէս կարելի է ըսել անոր վրայ, որ պարտազանցութիւններու համար կարելի եղած դարմանը չըներ: Սակայն այսպիսի մէկն իրաւունք չունի թոյլ տալու որ ամօթի դեր, կամ մարդոյմէ ծաղրուելու երկիւղը, իրեն արգելք ըլլայ վերստին Քրիստոսի դիմելու՝ այն մաքրագործման համար, որ հաւատքի նորոգման առաջին պայման է: Աղետաբեր անտարբերութիւնը որո՞ւ մէջ կ'իյնան այսպիսի շատ զոհեր՝ հաւանորէն ամէնէն ծանր հիւանդութիւնն է որ կը պատահի մարդոց:

Ուստի կը վերջացնեմ հոն իսկ ուր սկսայ: Աստուծոյ օգնութեամբ, ես որոշած եմ որ մէկը չկապտէ իմ հաւատքս: Ծածուկ պիտի չպահեմ զայն, այլ միշտ ինծի հետ պիտի կրեմ, եթէ կրնամ: Պիտի նայիմ որ գործածուի: Պիտի սնուցանեմ որչափ կրնամ, որպէս զի սովամահ չըլլայ: Եթէ կրնամ, պիտի զգուշանամ բռնադատելէ զայն, որպէս զի անպիտան ու տկար վիճակի մը չենթարկեմ: Պիտի չըսէ բան մը որու չհաւատար: Երբ իրական վտանգի մէջ գտնուի, պիտի զիմեմ, եթէ կրնամ, ինծմէ աւելի զօրաւոր մէկուն, որպէս զի օգնէ ինծի ապահով պահել զայն: Բայց երբ այդ հարկը ծագի, որո՞ւ պիտի նայիմ օգնութիւն աղերսելու համար: Անշուշտ ուղղակի անոր՝ որ կը հաւատամ թէ զայն ինծի տուաւ: «Վասն զի գիտեմ թէ որքա՞ն ևս հաւատացեր, և համոզուած եմ որ... կրնայ պահել զայն մինչև այն օրը:»

8027200

MS

<< Ազգային գրադարան

NL0027208

ՎԵՐԱՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

	դահ.
Թիւ 1 ԿՆՈՋ ՄԸ ՀԱԻԱՏՔԸ	25
» 2 ՑՆԾՈՒՄԻ ԵՐԿԻՐԸ	15
» 3 ԵՐՐՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ ՄԱՐԴԿՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄ	25
» 4 ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ ԱՆՄԱՀՈՒԹԵԱՆ	20
» 5 ԱՃՈՒՄ	25
» 6 ԿԵԱՆՔԻ ԴՊՐՈՅԸ	20
» 7 ՔԱԶԱՌՈՂՋՈՒԹԵԱՆ ԱԻՆՏԱՐԱՆԸ	25
» 8 Ո՞Վ Է ՅԻՍՈՒՍ ՔՐԻՍՏՈՍ	15
» 9 ՅԻՍՈՒՍ ԻՆՉ ԿՐՆԱՅ ԸՆՆԷԼ ԶԻՄ	15
» 10 ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ՍԿԶԲՈՒՆՔՆԵՐ	15
» 11 ՄԵՆ ԸՆԿԵՐԸ	50
» 12 ՄԱՐԴՈՒ ՄԸ ՀԱԻԱՏՔԸ	50